

BECSKY

László

Becsky László:
Amerikába és vissza

+ 1898 Jun

1 db könyv

Edmund Vasvary
1301 Delaware Ave. S.W.
Apartment N 319
Washington, D. C. 20024

COLLECTION
EDMUND VASVARY
WASHINGTON, D. C.

AMERIKÁBA ÉS VISSZA.

ÚTI KALANDOK.

1874

BECSKY LÁSZLÓ.

BUDAPEST

AMPEL R. KK, (WODIANER F. ÉS FIAI) R. T.
KÖNYVKIADÓVÁLLALATA

AMERIKÁBA ÉS VISSZA

ÉRTÉKELÉS

Minden jog fentartva.

Budapest. Nyomatott Wodianer F. és Fiainál.

BEVEZETÉS.

Egy korán elhunyt magyar író hagyatékából valók e dolgozatok, melyeket egyik jóbarátja, Zempléni Árpád úr, szedte össze és rendezett sajtó alá.

Becsky László — Zilahi Ágnes asszonynak, az ismert írónőnek fia és a hatvanas évek két jeles írójának, Zilahi Károlynak és Imrének unokaöccse — fájdalom csak pár évig élhetett az írói pályán, melyre határozott, erős tehetséget vitt magával. Alig tért haza amerikai utjáról, melyet annyi eleve séggel irt le cikkeiben, súlyos tüdőbaj támadta meg, mely aztán csakhamar, 1898. júniusában életét is oltotta. E füzet meg fogja őrizni emlékét.

Gibraltárból New-Yorkba.

Zsebemben volt az „Adria” I. osztályu szabadjegye, melyet mint újságírónak, Jókai Mór esközölt ki számomra. Ingyen utazhattam Fiuméből az új világba.

— Hány napig megy a hajó Gibraltárból New-Yorkig, uram? kérdeztem Fiumében az Anckor Line ügynökségénél a titkárt.

— Tizenegy vagy legfeljebb tizenkét nap! viszonzá Frankfurter ur, lehetőleg olyan képpel, hogy haladéktalanul elhagyjem.

— Hány nap múlva leszünk odaát? kérdém Mac Kinlay hajóórves, pipára gyujtván, mikor hajónk kifutott az erődjéről oly nevezetes Gibraltárból.

— Ha jól megy sorunk, tizenhét nap alatt bent leszünk, de lehet huszonegy nap is! viszonzá a doktor, s kért egy pipa dohányt.

Másnap reggel a kabinomban feltápáskodva, mikor a kétrész ajtón kipislantottam, oh irgalom atyja, ne hagyj el! megláttam a hajnali ködön keresztül Portugália partjait. Ennél fatálisabb látványt még képzelné sem lehet, mikor az ember New-Yorkban szeretne fölébredni s amit lát, még mindig föld! még mindig az ócska, silány Európából egy darab!

Megvallom, ámbár ugy lehet ügyetlenségemül fogják felróni, de én egész hosszú útam alatt nem tudtam annyira menni, hogy számon birjam tartani a hó és a hét napjait.

Minden nap vasárnap, semmittevés napja, — belenyugodtam ebbe.

Annyi bizonyos, hogy minden este lement a nap és az óceán szelén csinált olyan paradét, hogy öt new-yorki centet megért a látása. Ennek az öröme minden este megittam egy pohár skót whiskyt és a nyolczadik napon már skót dialektusban dicsőíttem az olcsó panorámát.

Ellenben azzal nem voltam egészen tisztában, hogy az én whisky czéduláimat ki és milyen pénzzel fogja beváltani; de biztam benne, hogy majd csak meglesz. Aztán New-York olyan messze van! Ki is gondolna vele a Golf áram örökösen Anglia felé hullámozó vizén? New-York előtt pedig első osztályu utasnak nem kell fizetnie.

Hanem az idő mégis csak halad, akár van az embernek naptára, akár nincs. Ha a nap tizedszer lement, le fog szállani tizenötödször is. Nem voltam soha orákulum, de ezt bizonyosra megjósoltam magamnak.

Egyszer megint esteledett.

A nyugati látóhatáron lebegő felhők szörnyalakjai mind fehéren és vörösen izzva kergették egymást fel az ég tetejére és onnan le az alkonyi homályban szivárvány színben uszó keleti részek felé. Még a töve is ropogott az első árbocznak, ugy belékapaszkodott az egyetlen kifeszített ponyvájába a süvítő délnyugati passzátszél.

Feljött a holdvilág s én a makra tengerészpipát számban jobbról-balra csavarván, odaálltam a mértföldmérő elé, a melynek zsinórja a nagy tengerszörnynek mintegy farkát képezve egy kilométernyire lógott bele az óceánba. A kerék ugy,

perdült, mint az orsó; a lusta Viktoria óránkint tíz mérföldet futott a Jersey folyó torkolata felé.

Hányat is fordult csak?! Hatezer háromszáz mérföldet mutatott Fiumétől.

A makrapipa kihullott a számból, belé az óceánba és a szemeim megteltek könnyel. 6300 mérföldnyire van tőlem az édes anyám, a hazám és a feleségem! Mereven néztem magam elé, a gép által felkorbácsolt óceán tükkrébe, aztán lefelé nyujtva jobb kezemet, mintha egy czápát mutatnam volna, keserűen mormogtam, hogy ép ott, nyilirányban kell lenni — Budapestnek. A magyar székvárosi órák reggeli ötöt mutathattak, hazánk fölött pedig magasan ragyogott — az esthajnali csillag!

Sirva, mint egy gyermek, ballagtam le a czifra nyomoruságok czifra nyomoruságába, az első osztályu kabinba — aludni.

— „Non slipi hé! kiáltott rám a hajóorvos, „finis gulfisztrim“ — de mindjárt!

— Van azon nézni való?

— Néha egyszerű! mondta a doktor. Én gyönyörűnek láttam vagy kétszer Skócia előtt. Nézd, nézd, nézd! — óriási!

A tíz nap óta szakadatlanul sűrűltó passzátszél, egyszerre csak, mintha gátat vetettek volna neki, megcsendesedett s a Viktoria gépének egyhangu dübörgése háromszoros hatványozott erővel hallatszott. A hajó orra benne volt már az amerikai tengerben s a vége még a Golf-Streamban. Még a tengerészkapitány, a matrózok és a tiszték is mély csendben nézték ezt a kolosszális természeti tüneményt. Az óceánból egy akkora darab, mint Erdélyország, kikavarodott és olyan tükörsima felületet öltött, mintha hirtelen befagyott volna Valparaiso felől fel Anglia felé, hosszan, a hold fényénél mérföldekig beláthatólag, egy nyilegyenes

vonallal képződött az óceán feületén; túl e vonalon öles hullámokat vert a Golf áram passzátszele, innen rajta pedig simább volt a víz, mint a Balaton szélcsöndes időben. Másfél óráig haladt a hajó Amerika felé s egyszerre csak az orra ujra hullámos vízbe került; ez a Golf Stream egy kis ága lehetett, a mely a teljes szélesség mellett is Anglia felé továbbítja a vizet.

A masina zakatolt tovább és a mérföldmutató reggelre hatezerháromezredikszázadikszor fordult meg Fiumétől számítva.

— Mennyi kell még, hogy meglássuk a szabadság szobrát? kértem az orvostól.

— Ötszáznegyvenkettő!

— Becsületes három nap! Ezzel átkullogtam a harmadik osztályba, a kivándorlóktól olaszul tanulni. (Mintha nem lett volna elég az angollal vívódni; de hát ilyen az unalom.)

Valami kínosan a tizenharmadik nap is leperdült. Alkonyatkor nagyon nedves volt minden. Az óceánba rohanó nap sugárjai a láthatáron köröskörül megtörték és a lég hűvössé vált, mert a szél most már a szomszédos Canadából sűrűltött felénk. Az égbe felhők tornyosultak és oly sötét lett, mint a pokolban. Unaloműzésből a fedélzeten úgy helyezkedtem el, hogy az egyik kimagasló karfától balra egy arasznyira lássam a teleholdat, mert így mindannyiszor észrevettem, ha a hajó nyilirányából csak egy percnyire is eltért. Mikor besötétült, nem volt mit nézni és én a hintaszéken mély álomba merültem. Éjfélután két órakor rémülten riadtam fel. Bömbölt a Viktoria bugó kürtje. Olyan sürű köd ereszkedett a tengerre, hogy az orrom előtt meredező árbocot nem láttam. A sűrűltöbugó kürt rémes egyhangusággal, szinte szakadatlanul bömbölt. Körülnézve, semmit sem láttam, de észrevettem, hogy az ég csillagos. Kerestem a hol-

dat rajta, de bár a Gönczölszekekrét homályosan láttam, a teliholdból egy cseppet sem voltam képes észrevenni. Tán rossz álmom van, gondoltam és nyugalmat erőltetve magamra, megfordultam. Hát ott tündöklött a kődfátyol mögött, épen a Viktoria orránál, a telihold, holott az imént homlokegyenest ellenkező irányban, a kormány felé állt.

A bugó kürt pedig csak bömbölt tovább és én sehogy sem értettem a helyzetet. Végig néztem a bömbölő Aetna lánggal kavart füstjében ujjongva csapkodó madársereget, láttam háborogni a Földközli tengert, fojtogatott a Vezuv kráteréből kitóduló kénkö; nem féltem egyikőtől sem. De az amott! Mi a csuda az?! Magas sötét tömeg, ideoda imbolyog, mint valami óriási denevér és nagyon gyorsan rohan a bömbölő Viktoria felé... Hajó nem lehet! A hajón lámpának kell lenni.

Most egyet kanyarodik és megvilán a végén — a vörös lámpa, a melyet eddig eltakart a Viktoria.

Eloszlott a köd s egy karsu három-árbo-czos végén a hajnali szél a hold sugarában ideoda lengette a büszke hatminczárom csillagos lobogót.

Horgonyt vetett mind a két hajó a sik tengeren.

— Evviva Amerika! rivalták az olaszok, mialatt egy jó képű poczakos yankee a kötélhágcsón felmászott a Viktoriára.

— Messze van még New-York?! egyszerre nyokozan kérdezték a yankeet.

Holnap délután öt órakor meglátjátok Long-Islandot.

Es nem láttuk meg másnap a hosszú szigetet, mert a Viktoriának meg kellett állni hat-szor, hogy méréseket tegyen. New-Yorkot nagy veszély fenyegeti; homokos előtte százötven mért-

földnyi területben az óceán talaja. A Viktoria csavarja némely helyen egész szalagot vert maga után a fenék homokjából.

Elgondoltam magamban, micsoda kolosszális katasztrófa volna egész Európa kivándorló koldus népére, ha az óceán New-York dőbe zátonyokat emelne. Nem mehetne be többé a Jersey folyó torkolatába a City of Roma, a New-York-city, de még tán a koldus önszokat menhelyre czipelő Viktoria sem. Persze a közlekedés nem szakadna meg, mert New-York, Brooklyn és New-Jersey nem olyan fan termett városok, a melyeket holmi zátonyok a világtól képesek lennének elszigetelni, de nagyon megdrágulna a jegy.

Harmadnap délutánig készletetett bennünket a homok; de utazásunk tizenötödik napjának délutáni negyedik órájában jobbról a láthatárból kiemelkedő gőzkörben olyan sziporkákat láttunk a lefelé hanyatló nap sugaraiban, mint a jégmezők teteje. Aztán a végtelenben eivesző hosszu, fehér csik képződött jobbról az óceánon és délután öt órára teljesen kibontakozott a homályból a hosszu sziget, rajta egy óriási hotellel, a melynek kupoláin a nap sugarai megtörvén, ezüstös sziporkákat szórnak.

Ezt a végtelen hosszu szigetet meg kell kerülni a hajónak, mert nincs a világon több olyan tengeri kikötő, mint a Jersey folyó torkolata. Szűk bejárata belül kitágul akkorára, mint egy nagy magyar vármegye; szükségkép oda kellett épülni a három, mondjuk öt óriási városnak. Kellő közepében e kitünő öbölnek egy szikra kis zöld sziget és rajta a lángoló fákljyát magasra emelő Szabadságszobor. Mikor ezt a panorámát, a mely egy pillanat alatt táru az ember szeméi elé, a kivándorló meglátja, úgy érzi, hogy a világ bármely nemzete ellen, a mely kapzsi kezét New-York felé

merészelné nyújtani, képes volna, de rögtön kar-dot kötni.

Nagyon nehéz, nagyon lassu dolog belejutni. A Viktoria hét óraker este vetett horgonyt a Szabadságszobor és a brooklyni hid között; de egy lelket nem engedtek ki reggelig. Tantalus kínjait álltuk ki, a világ két csodája közt töltvén el a hosszú éjet.

Este kilencz óra tájban Elek mester, a hajó szakácsa, az orrom alá tartotta a számlát; öt dollárt fizessek, de hamar.

— Jó, mondok, nincs apró pénzem, ötven dolláros a legkisebb. Majd holnap, — ha fölveszem az ügynökségnél, megfizetek.

Elég gavalléros voltam egész uton arra nézve, hogy Elek mester megnyugodjék. De bezzeg nem voltam én nyugodt; alig vártam a reggelt, hogy kirohanhassak a new-yorki postára, a hol a világon semmi sem várt rám! Támolyogva indultam vissza a brooklyni hidon át a hajóra, hogy megtudjam az Anchor Line ügynökségének a czímét, hátha odament a pénz, még a levelem. Levelem volt is, de pénz nem.

Ujra belérohantam a brooklyni néptömegbe, keresztül a nagy hidon.

Amott egy czéglő A New-York Herald szerkesztőse. Felmentem a lépcsőn.

— Tud-e itt valaki németül, urak?

— Chicagóban van, a ki tud! Különben mi tetszik?

Dollár, ílhagtem halkán, inkább magamnak.

Hja, a dollár fám pénz, viszonzá a yankee, mi is szeretjük.

— De czikket írnek érte.

— Aztán miről írna!?

— A miről tetszik, beutaztam majdnem egész Európát. Magyar újságíró vagyok.

— És most szándékozik beharangozni az Egyesült-Államokat.

— Tetszik egy újdonság a magyar kívándorlásról, vagy az európai vulkánokról!? Beszéljen sir, drága az időm.

— Lássuk a medvét, de angolul vagy németül.

Nekiültem írni — németül.

A yankee nagy lassan végigbetűzte, aztán azt mondta, hogy nem érte. — Hej! az a nem értés! Ez soknyelvű ember létemre, még vesztetmet okozza a világekörüli barangolásomban.

A yankee eldobta a kéziratomat s én elvesztettem két órát. New-York palotái felett magasan lebegett az augusztusi nap, mikor lihegve harmadszor végigfutottam a több tengeri mértföldnyi brooklyni hidon. A hidról lekanyarodva, Brooklynban, ott, a hol a lóvasúti vonalok a hid alatt véget érnek, olyan nagy a közlekedés, hogy olyat még Londonban se látni. A Gogoly Miklós fantáziája lerajzolta már a záporozsjei nagy vásárt; de abba elfelejtette beleírni, hogy az utca felett vasból még két utczárt építsenek az emberek, a melyekben minden két perczen egy gőzvasut fűtül tova, úgy megtömve emberekkel, hogy egy kisiklás vagy állványszakadás felérne a herkulanumi katasztrófával.

A mint nagy szomoruan, de amerikai gyorsasággal ebben a zürzavarban lekanyarodtam a dockok felé, egyszerre csak muzsikaszó üti meg a fületem. Kék egyenruhában, öt-hat cseh muzsikos, tele tüdővel, iszonyu hamisan csinálta a reklámot a Rákóczi-indulóval egy bolt előtt! Maga a tulajdonos egy aranyóraláncos, gyémántgyűrűs, szürke czilinderes yankee, két egymásra állított petroleumos hordó tetején állva, időnként, mikor 10—15 ember megállt, csendet intett a muzsikosoknak és

magasra emelve valami tárgyat, kiáltotta angolul, némettel vegyest:

— New-York city gipszből! Tizenöt cent! Egy uszórúha meg egy dollárnak való bőrbugyel-laris negyvenkét cent!

— Ide vele, ha addig élek is! mondám neki, dollárjaim legvégső maradványát lobogtatva a kolosszális ember felé.

— Ehol van, de ne tessék még menni, csak öt percet várjon! — mondá a yankee, visszaadva pénzből.

Dühösen néztem körül, amint markomban nyomták a három darab haszontalanságot. Atkoz-tam magamban ezt az embert, a hangját, a bolt-ját, a zenészeit, akik engem ily könnyelmű költe-kezésre csábítottak épen mostan, a mikor Élek mestertől és whisky-számlájától kellene sürgős bucsút vennem.

— New-York! New-Jersey! Brooklyn-City!

A brooklyni hid! Papírmásból — mind-össze 4 cent! Rándás egy fogkefe!

A csehek elkezdtek ropogatni valami him-nuszt; de csakhamar közbévágot a yankee és kiabálta:

— Aranyat, ezüstöt veszek!

— Ehol van a jeggyűrűm, meg egy másik kicsi, mennyit ad érte?

— Ez jeggyűrű, — mondá a yankee, — én csak örök áron veszek, zálogra nem adok!

— Mennyit ad a kettoért?!

— Négy és fél yankee dollár! — viszonzá, miután megnézte.

— Adja ide!

— A dollárt — vagy a gyűrűt?!

— A dollárt uram, a dollárt!

Ideadott négyet és egy egész pipatoriumot, meg a fél Amerikát kínálta, részint papírból, részint gipszből, a még hátralevő fél dollárért.

Behunyit szemmel követeltem a fél-dollárt, aztán zsebrevágva, rohantam a hajó felé, kiegyen-líteni a számlámat.

— Hej! master! kiáltotta utánam a yankee, harmincz nap mulya hat dollárért újra megveheti nálam a jeggyűrűjét, a másikat még ma beoi-vasztatom.

Lidércnyomástól szabadultam, mikor ki volt fizetve a whisky-kontó.

A nap háttik lefelé az óceánba és minden utas csomagja bent van már a hotelben, csak az enyém még a fedélzeten. Kiválasztottam egy alkal-mas pillanatot, mikor a tiszték közül senki sem volt oda fönn, mert minden áron szerettem volna őket megfosztani attól a látványtól, mikor egy volt elsőosztályu utas, a kivel harmincznyolcz napig egy asztalnál ettek, nadrágszíjjal összelánczolt kofferekkel szalad be Brooklynba. Ép 62 kilogram-mot nyomnak a csomagjaim, a melyeket hátamra kapva, rohanó léptekkel törtettem a brooklyni dock-sarnokon át be a városba, magam sem tudva, hová?!

Az előadó.

Mikor egy matrózfogadó nyolczadik emeletén tettem koffereimet s végigmértem a három lépés hosszú szobát, először aggódtam komolyan életemben. Amerika már itt volna, de hol a foglalkozás? s hol a pénz, a miből megélek, ha hónapokig nem találok munkát? A hajóorvos kiállításunk előtti napon tanácsolta ugyan, hogy menjek Hendersohn és Brothers urak megbízottjaihoz, mert azok adnak pénzt kölcsön, vagy esetleg jobban megfizetik a munkámat, de hát az európai restelkedés, jobban mondva magyar szégyenlenség nem engedte, hogy kövessem ezt a jó tanácsot. Nem akartam épp arról a hajóról rakni le a czitromos-ládát, a melyen harminczkilenc napig voltam első osztályú utas, bárha ingyenes is.

Észebemben másfél tallérral kiballagtam a partra s átcsónakáztam ötezredmagammal New-York Citybe, egy akkora gőzpontonon, mint a budapesti operaház. Utközben elkezdtem egy fiatal és fölöttébb csinos ladyt fixirozni, gondolván, hátha szerencsém lesz és bevitet a rendőrbíró elé, ott legalább ellátnak utasításokkal. Tíz percz alatt sikerült a dolgot annyira vinnem, hogy a lady megszóvalta a fejét és nevetett.

Menten munkához láttam egy másik hölgynél; ez meg hátat fordított és belevegült a tömegbe. Mire a harmadik yankee-miss után néztem, majd bezúrtam a fejemet, úgy oda csapódott a ponton a new-yorki parthoz. Az utasok a zökkenéstől nevetve borultak egymás nyakába, aztán hosszú sorban vonultunk be New-Yorkba.

Be akarok kanyarodni a Central-park felé, mikor a vállamra üt a barátságosabbik hölgy.

Bizonyos, hogy ön ma vagy tegnap érkezett a Citybe — mondá mosolyogva. Fiatalon megszurkült barna haját a homlokáról felsimitotta.

Igen, két napja vagyok itt és nem értek jól angolul.

— Ön porosz, folytatá németül, hallom a dialektusáról. Mi a mestersége?

— Dock-munkás vagyok Brooklynban.

— Már van is munkája! Ejh, hisz önnek ördöge van, hogy az első nap munkát kapott New-Yorkban.

— Muszáj volt; egy hitvány cent nélkül léptem a brooklyni partra.

— A legtöbb úgy jön és a consulhoz fordul; miért nem tette ön is?

— Husz percz alatt beláttam, hogy New-Yorkban nagyobb munka az én angol tudományommal megelni a consulatust, mint munkát kapni.

— Hova megy most?

— Valami fogadóba — enni.

— Jöjjön, elvezetem én jó helyre, innen hét mértföldnyire New-Jerseybe; hét centért átme-gyünk. En már két éve vagyok ott éjjeli pénztárosnó; nagyon finom hely.

— Menjünk.

Két percz mulva száz- és százezer tolongó ember feje fölött gőzvasúton robogtunk New-Jersey felé.

A fiók-cityben egy négyemeletes kis ház földszintjére vezetett szeretetreméltó kalauzum. A helyiség oly alacsony volt, hogy kezemmel elértem a bolthajtást, de hosszú volt és nagyon széles. A végében, szemben a bejáratnál, szinpad állt, a melylyel szemközt valami ötszáz ember szorongott az asztaloknál. A levegő mindamellett tiszta volt, mert a keresztbe illesztett harminckét darab kínai legyezőt bűgő gyorsasággal forgatta a közönség feje felett a ventiláló gép.

A leány egy három személyre való kis asztalt a pinczér protekciójából nagy ügyvel-bajjal bekeltetett az egyik sarokba és leültünk együtt. Körültem mindenki szintén németül beszélt; csupa jól öltözött, arany óraláncos, gyémánt-gyűrűs munkás ember mulatott a teremben.

Egyik asztalnál három komoly jadián hangtalanul szüröcsölte a whiskyt; a másikat szerencsének csacsogtak, mint a nádi verebek; a harmadiknál feltűrt ingujjú angol-skót, munkások egymás fölé hajolva, egy darab papírosra számadást csináltak.

A szinpad lebocsátott függönyére minden öt perczen mas-más képét vetítették hátulról: gyönyörű üvegfestményeket villámmal megvilágítva; bohózatos csoportokat, melyek a lengő fehér vásznan szinte élni és mozogni látszottak. Aztán egyszerre csak eltűntek a képek s a függöny közepén egy nagy fehér korong jelent meg, akkora mint egy toronyóra számlapja; nagy cifra betűkkel az volt ráírva: New-York City története.

Abzug; etwas deutsches! — kiabáltak a német munkások. A skótok és szerencsének ellenben lepattantak és gyürkőzni kezdtek New-York City érdekében. Mikor látták, hogy kevesebben vannak, visszagyűrtek karjaikra a bluzt és éktelen kiabálást csaptak. Erre kilépett a rendező s olyan

hangon, mely a szabad tengeren mértőföldre hallatszott volna, kérte az urakat, hogy csak hallgassák meg azt is, mert nem monológban, hanem képekben és párbeszédekben fogják előadni s aztán majd lesz német felvétel is.

— All right! Lassuk!

A függöny fölött s én ezuttal öt centes sör mellett oly dolgot láttam egy tizenötórangú new-yorki mulatóban, amely csaknem egész utam minden természeti tapasztalásával felért.

A családásig híven utánozva, ott volt a Jersey tork-átában a zöld gyepes sziget, mely fölött sötét fellegek gomolyogva kergették egymást; a villám vakító fényesen csapkodott bennük ide-oda, mintha csak Nápoly előtt a Vezuv orkántól ostromolt csucsát láttam volna, mikor füst és felhő közül csapkodtak a mennykővek háborgó kráterébe.

A zöld parton hatalmas maglyatüz körül indiánok kuczorogtak, mellette feküdt egy lelőtt társuk véreben s nem messze tőlük egy lovas európai, puskával a vállán. Az első ló és az első fehér New-Yorkban...

Mélyen elgondolkozva szemléltém a képet s megfeszített elmével igryeztem megérteni a magyarázatokat, mikor társom megszólított:

— Miért oly szomorú? — Nem érdekli a színház?

— Dehogyan, dehogyan; hanem a ma csak ma, de mit hoz a holnap? Elfogy a dollár és én nem ismerek itt egy lelket se!

— Hisz van munkája, nem kell aggódnia, keres dollárokat.

— Hétfőn nem megyek dolgozni, mert félek, hogy megöl a hőség. Én nem vagyok zsákhordó munkához szokva.

— Mutassa csak a kezét! szólott szánakozva. — Hiszen kegyed soha életében nem dolgozott...

— Nagyon sokat, de mindig csak tollal, észszel. Hirlapíró voltam Budapesten.

— Hisz akkor a kegyed számára, ha angolul megtanul, ezer dollár vár itt havonta New-Yorkban.

— Csak olyan munkát bírnék kapni, a mely ne verne le lábamról.

— Maga írni szokott? Hiszen itt van magyar lap, miért nem megy oda?

— Az Amerikai Nemzetőr! Ott voltam már és mondtam a szerkesztőnek, hogy egy dollárért írok neki a bőmbőlő Etnáról olyan tarczát, a milyen még nem volt a lapjában soha; de azt mondta, hogy tizenöt centet sem ad érte. Mutattam neki egész sereg magyar lapot, amelyekbe irtam, de ő azt felelte, hogy van elég kézírata és nincs pénze, aztán megkínált egy finom szivarral.

— Micsoda? Ön látta az Etna kitörését? Hisz akkor rögtön kereshet őt dollárt; a feleért megmondom a módját.

— Vaktában is kezek adok rá!

A leány fölugrott és vidáman nevette furakodott a szinpadig, ahonnan pár percz mulva egy mogorva yankeeval tért vissza.

Pár perczig egyvezekedtünk, aztán fölkeltem és ingadozó léptekkel követtem a szinpadra.

— Vigyázzon, — mondá a függöny mögött, — mert ha belesül, kifütyölök és nem adok egy centet sem.

— All right, uram!

A rendező kilépett és tust huzatott a zenekarral.

— Ide vigyázzon minden gentleman! A Jersey-halléban ma este yankee-keresztelés lesz német nyelven. Itt van egy újságíró, aki Chicagó felé tart, de a pénze valahol a nápolyi postán, vagy tán Gibraltárban megrekedt. Látta a fél vi-

lágot; hazájában „hires ember, kitűnő tárcaíró,“ (szegénységem, oh ne pirul!) aki magyarul ért, megnézheti a czikkeit, ott vannak a lapok nála. Tehát ez az ur ma este New-Yorkban dollárt akar keresni. Olvasták a New-York Heraldban, hogy Nicolsiát, mint egyköt Herculánumot és Pompeit a Vezuv, egészen előtölte a minap az Etna lavája. Kitűnő vendégünk mindezeket a dolgokat maga látta, mert Sicilla felé jött át a Citybe és én száz baltimoréi dollárt fizetek neki, hogy az Etna öt fátlyolképet szakértő magyarázattal kísérvé, bemutassa az uraknak.

— All right! Ha ha ha! Halljuk! Lássuk!

Ezalatt egy fölkében rám huztak egy frakkot, elláttak gyémántgyűrűkkel és arany óralánczsal, aztán kiállítottak a dobogóra, de még le volt a függöny bocsátva.

Megjelent a háttérben az első ködfátyolkép, Gyönyörűen sziporkázott az Etna, minha csak a cataniai öbölből néztem volna a Victoria fedélzetéről.

— Magyarázza csak mester, egyelőre nekem, úgy, mintha a publikumnak beszélné.

Csak néztem azt a szép ködfátyolképet, amelynek az eredetijét nemrég látszóvettem a cataniai népkertből, aztán fátlyol borult az én szememre is a könyvektől.

— Bocsásson meg, sir, de én meggondoltam a dolgot s nem vagyok képes arra a feladatára. Nem születtem vásári komédiásnak.

A gyompoló.

(The jumper.)

Gyurgyó egy magyarországi oláh származású törvényszéki hivatalnok fia. Huszonöt éves korában elvert egy félmilliót. — Az apja vesztett fejszének a nyelét, hetvenezer forintot úgy mentelt meg a fia vagyonából, hogy kedves magzatát kúratorság alá helyeztette és egy ágens gondjaira bízva, eltolonczoltatta New-Yorkba, hadd járjon vagy két-három évig az élel iskolájába.

Mikor én Gyurgyót New-Yorkban megismerem, már alaposan letette az érettségét, sőt a jogba is bele-bele kóstolt, hanem a szigorlatok elől, a m-lyeknek a törvényszéken kellett volna megtörténniök, következetesen elpárolgott; a vizsgálóbíró sehogyse tudta megkereseteni.

Az apja meg következetesen nem küldött neki garast.

Igy lett Gyurgyóból elsőrangú világsavargó. Ismerte az egész Uniót keresztül-kasúl.

Gyurgyó barátunknak ezt a nagy Ameriká-ösmerését arra akartam felhasználni, hogy utasítással révén valami alkalmazáshoz jussak.

— Nem lehet már New-Yorkban munkát kapni. Még ma *átgyompolunk* Philadelphiába, az még nincs úgy tele munkakereső éhes emberekkel.

— Átgyompolunk? Hogy megy az? Mi az?
— Ne törődjél azzal, csak gyere velem, majd meglátod!

— Nem megyek én egy lépést sem, mig meg nem tudom, mit akarsz.

— Semmi különöseket. Egyszerűen felugrunk egy Philadelphía fele tartó telervonatra és meg sem állunk a quacker-városig.

— Tán csak nem evett az ember meszet, hogy ledobassa magát a robogó vonatról a kalauzzal!

— Olyan gyenge ficzkót, mint te, meglehet, hogy ledobának, de velem kössön ki az a kalauz!

— Hm. Mit tesz az: *gyompolni*?

— Dsump, angolul: ugrani. A ki nem akar gyalogolni, annak ugrania kell. Az ingyen utazók számára, tudod nincsen pályaudvar, de még megálló hely sem, mert azok ugys módját ejtik, hogy a robogó vonatra feljussanak.

— De hát hogy engedhetik ezt meg?

— Volt idő, mikor próbálták őket távol tartani, de hamarosan letettek róla, mert az öserdök közt, robogó vonaton, nyílt pályán, szinte minden héten meggyilkoltak egy-egy kalauzt, vagy egy fékezőt. A gyilkos leugrik és eltűnik az öserdökben. „Oda menjen a rendőrség!” — tette hozzá diadalmasan Gyurgyó.

— Az igaz — mormogám kedvetlenül, — az ember csakugyan nem tudja, mit csináljon. Itt nem kap munkát, uti-jegyre való pénze nincs, tehát vagy elpusztúl, vagy gyompol. Menjünk Gyurgyó! Vezess.

Mire a mezőn a pályatesthez értünk, a mögöttünk négyszögmértőlekre terülő New-York már a hanyatló nap fénytengerében uszott.

Gyurgyó a mocsaras talajba egy czölöpökre épített szénraktár alá vezetett. A nyirkos föld és a

padolat között egy méternyi köz volt hagyva, oda bujtunk be, hogy az éjt bevárjuk, mert a vasutiak nem szeretik, ha a gyompoló fényes nappal ólalkodik a vonat körül.

A mint a nap lement, a mocsárból a szunyogok milliárdjai kerekedtek fel és kegyetlenül támadták arcunkat, kezünket.

— Ejnye be kellemetlen! — sziszegtem ott a hidlás alatt, folyton arcomhoz kapkodva.

— Az nem kellemetlen, hanem életveszélyes, — viszonzá.

— Nagy svihák vagy te, Gyurgyó, — szólta én nevetve. — Micsoda ötlet az, hogy a szunyog embert öljön.

— Hohó, nem ismered még őket! Rosszabbak ezek a vampyroknál. Nem egyesével, kettesével, hanem százezer számra rohanják meg az embert s kiszívják a vérét a nyakán és a kezén keresztül az utolsó cseppig. Én csak egy órának ilyenén szomorú történetét olvastam eddig, de mondom, az is nagyon meghatott. Most pedig pipára gyompoló! — kiáltott mérgesen. — mert megesz a muszka.

— Ezzel a diófából készült makra tengerészpipát — néha egyet-egyet csapva a szunyogok ellen — nagy gyakorlatra mutató kézmozdításokkal töltötte meg a jobb időkből zsebében maradt tubáknak belső dohányporral.

— Csak nem fogsz ebben a tüzfészekben dohánnyal? Kérdeztem szepegeve.

De öt perc múlva nekem se maradt egyéb választásom, mint vagy magunkra gyujtani egy pipa dohánnyal az egész szénraktárt, esetleg vagy hűzetul esni az ujjilági vérszopóknak, bizonyosan.

Eltelt pár óra; előttünk vagy nyolcz, kilencz tehervonat robogott el már Philadelphia felé.

— Most megyünk! — határozott Gyurgyó s kirázva pipájából a hamut és tüzet, elindult.

Jónak láttam követni, mert ezalatt pokoli sötét lett. Egyenesen a New-York-Central hidjának tartott.

— Sok az „utas”, mondá a hidhoz érve s egy sor lelógó lábra mutatott.

— Ezek szakasztottan úgy cselekedtek, mint a mesebeli ember, aki a világ végén lógatta le lábait — jegyzém meg — keserűen gondolva a közelgő ismeretlen veszedelemre.

— Hija! kevé a foka, sok az ember! — felelt Gyurgyó klasszikus rövidséggel. S a hid karjára kapaszkodva, a gyompolni készülők balszárnyát hosszabbította meg. Mellé telepedtem s most már arczzal New-York felé fordulva, nyolczan lógattuk a lábunkat s lestük a közeledő tehervonatot.

— Rég vártok már? — szólította meg Gyurgyó feszitelesen a többiket.

— Egy óra óta, — felelt rá egy elrongyolt egyenruhájú tengerésziszt.

— Hová igyekeztetek?

— Részemről csak Philadelphiába tartok. A 203-as tehervonatot várom, mert az papirnak való rongyot szállít.

— Persze, kényelmesebben el lehet benne bujni.

A szuroksötétségben hirtelen egy nagy meredt vörös szem tűnt föl; memsokára dübörgése is hallhatóvá lett valami közeledő vonatnak.

A tengerésziszt kibujt a korláton s a hid külső párkányán talpra állva, messze kihajolt, csak a bal kezével fogózkodva. Mozdulatait egy pillanat alatt gépileg követték valamennyien.

— Tehervonat! — kiáltotta a tiszt.

— A 203-as! sugta Gyurgyó, a mozdony közepén vöröslió sugározónból kibontakozó számra mutatta.

— Mindig a középső ugrik s legfeljebb kettő egyszerre! — vezényelt a tengerésztszít halkan.

Mire szavait befejezte, már csak hatan voltak; kettőt egy nyitott gyapjus kocsí elnyelt; eltűnt velök a híd alatt. Az alattunk elrobogó vonat dübörgésétől nem hallottunk semmit. Percről-perczerre kevesbedtünk. Végre már csak én és Gyurgyó maradtunk a hídon. A vonat nagyon hosszú volt, várhattam, gyűjtögethettem a bátorságot, következett még elég kocsí. Hamar állást foglaltunk mi is . . .

— No most! — kiáltott Gyurgyó, egy nyitott lóboros kocsíra mutatva.

A vészugrást egyszerre tettük meg. A kocsíban mindketten arcunkra buktunk, de hála a ruganyos lóboróknek, egyikünknek sem történt semmi baja.

— Most pedig — mondá Gyurgyó — tégy úgy, mint én. Takarózzál be lóboróval és alszunk egyet Philadelphiáig. Mikor a várost elérjük, még ha aludnánk is, észreveszszük, mert az nagy falu; a vágányok mente tele van gyárral s azok olyan lármát csapnak, mintha New-Yorkban volnál.

Dehogy tudtam aludni! Pedig bátran horkolhattam volna; egy lélek sem szólt hozzánk Philadelphiáig.

Gsz embervásár.

Megeslődvá minden várakozásomban, a hazautazást tűztem ki célomul. Jaj, de ha az csak úgy menne, hogy fölteszi magában az ember, utána lát és sikerül! Amerika a csodák és lehetetlenségek földje, ahol elvész az menthetetlenül, aki — kevésre törekszik. Mennyit lőtottam, futottam, tudakozódtam hajóí alkalmazás után — hiába!

Egyszer így elfáradva a tudakozásban, beültem egy nagy sörcsarnokba, a mely a „Cunard Line“ hajós társaság egyik new-yorki dokcsarnokának a közelében van.

Túltömött volt ez a helyiség is, mint valamennyi new-yorki nyílvános hely, a mely a forgalmasabb pontokon lesi a dollárok beözönlését. A nagy zsvajt, a melyhez hasonlót otthon legfeljebb a „Lloyd“ kávéházban lehet hallani, valamely mozgalmasabb börze napon, csak élénkíti az üzletek örökké nyitott ajtain át beözönló kocsírobogás morajja.

Egyszer csak valaki elkiáltotta magát:

— Löttek!

A sok üzletember egyszerre elhallgatott; csend lett a teremben, mintha csak a börzén valami fontos táviratot olvastak volna fel . . .

A mely csendben a tenger felől ujra tompa

dörgés hallatszott. Erre, mint valami vezényszóra az óriási terjedelmű helyiséget támogató egyik bronzoszlophoz tódultak valamennyien.

— Még nem jelenti? Halljuk! Olvassa fel valaki! Ilyen forma felszólalások hallatszottak a csendben.

Eközben harmadszor dördült el az ágyú, túl bömbölvé a New-York-cityben uralkodó örök lármát.

— Jön már! kiabálták többen.

S egy fiatal ember, vékony papírszalagot ragadva meg, olvasta:

„A délután két óra harminczegy, harmincz két és harminczhárom perczkor a Sandy-Hook erőd fokáról elhangzott üdvölvések a „Cunard Line” Campaniájának 750 részint német, részint felső-magyarországi tót kivándorlóval megérkezését jelenti; a Campania postát is hozott.”

A különös felolvasás egy hangzott fülembe, mint egy távirat nyomán stilizált újdonság.

— Mit olvas ez? — kérdeztem a tömegbe furakodva, egyik fiatal embertől, a ki, mint csak akkor vettem észre, ügynökféle volt. Széjjel nézve, láttam, hogy mind olyan. A véletlen a munkaszervező ügynökök kávéházába tetett.

— Ujságot! felelte a kérdezett, egy mellékes pillantást vetve reám.

— Ha szabad kérdenem, miféle ujságot, hisz a mint láttam, csak egy kis papírszalag volt a kezében.

Elég az rajta van minden, még pedig azonnal. Hallhatta, hogy az imént löttek és itt már közlik, hogy miféle hajó érkezett.

Hm! Szabad tudnom e becses lapnak legatöbb a címét? kérdeztem furfangosan, mert vettem észre, hogy az én emberemnek nincs nagy kedve tapasztalatlan emberek oktatására.

— „Távirat Ujság” felelte s mikor látta, hogy a dolgot felfogni kezdvén, szőrölött meg voltam lepetve, elég kegyes volt még hozzá tenni: No igen, „Távirat Ujság!” ez a cím mindent megmagyaráz. A praepumeráns kap a szobájába egy gépet, a melyből a papírszalag, a kék betűkkel nyomtatott újdonság, egész nap özönlik, mert a szerkesztőség a legfrissebb híreket rögtön és folytonosan sürgönyözteti.

— Van ennek sok előfizetője? kérdeztem álmélikodva.

— Van bőven, mert itt sok a korcsma, meg a kávéház.

— Érdekes az magánembernek is, — jegyezte meg ellenvetésképen, hogy az idegent a hosszabb társalgásba beugraszszam, mert ez a mi „Telefon Hirmondó”-nk ősapja fölöttébb érdekelt.

— Magánembernek? Nagyon drága és nem sokat ér, mert kinek volna ideje azt a gépet folyton lesni. Az összegyűjtött szalagokat meg nem érdemes betűzni, mert a mikorás ez ember arra ráérne, ki van nyomtatva a napi ujságba, a minék az ára csak három cent.

— És mondja csak kérem . . .

De már tovább nem hallgatott reám, mert alig hogy az újdonságot felolvasták, ismét megújult az iménti láрма.

A Campania rakományáról sokan tudtak részleteket, erről folyt a vitakozás.

— Csendet kérek! — szólt egy negyven éves angol ágens, aki a többi nesztorának látszott. Egy darabig még sugdostak, alkudtak, elmondván a félbeszakított mondani valókat, aztán csönd lett.

— Kérném, — úgymond — azokat az urakat, akik Pennsylvania Rail Roadhoz akarnak embert szerezni, erre az oldalra. (És bal felé mutatott.)

Kilépett vagy öt ember.

— Most pedig kérném azokat, akik a texasi őserdő-irtó vállalathoz verbuválják a szakmunkást — ide! (Maga elibe mutatott.)

— Ide pedig, — folytatá, jobbra mutatva, — azokat az urakat kérném sorakozni, akik réz, arany és ezüstbánya munkát keresnek.

Erre a felszólításra legtöbben csoportosultak.

— Most pedig, — mondá komolyan, — arra kell önöket kérnem, hogy a multkori komédia ne ismétlődjék, mert a végén még beleszól a dologba a rendőrség.

— Menjünk! Menjünk! kiabálták többen. Siessünk, mert a hajó megérkezik.

— Nem kell félni! Husz percz alatt be nem jön a láthatárról.

— Dehogy nem, a Campania gyors gőzös, menjünk! sugták az ágensek és kitódultak az ajtón.

Az ember Amerikában az első napok alatt egyik bámulathóból a másikba esik; én is így voltam vele. Vettem észre, hogy megint valami érdekes dolog előtt állok, de hiába kérdeztem jobb és bal meg egyéb szomszédomat, annyira elfoglalta őket a dollár-vadászat szenvedélye, hogy egyik sem felelt.

Követtem őket a kikötőbe. Ott három csoportba oszolva, lesték a hajót. Egyszer csak látom, hogy az ágensek mind a tenger felé mutogatnak. Oda nézek, hát jön befelé a „Campania“ czimű uszó város. Zsutova volt a fedélzete emberrel.

Az ágensek a dock-csarnok bejárata elé tűztek, maris elkezdtek a verekedést, amely ellen őket a néztor óva intette. Minden csoport jó helyet akart kapni, akár csak nagy látnivalóknál otthon a lapok reporterei.

A gőzös kikötött és az emberek elkezdtek rája tódulni be New-Yorkba.

— Első osztály figyelj! — rikoltotta repub-

likánus stílusban egy öblös mellű férfi. Hoffmann Hotel! tevé hozzá nyomatékkal. Aztán, mintha dicsekedett volna, folytatta:

— Szoba! egy napra három dollártól felfelé egész 25 dollárig.

— Mennyi? kérdeztem hozzá hajolva.

— Huszonöt! ismétlé büszkén.

— Csak? — gondoltam magamban. Ez az a kalyiba, amelyben pár év előtt valamelyik magyar nábob is megsokalta a szobabért.

Előre hocsátva az első és másodosztályt, megkezdődött a III-ad osztályú népvándorlás. A felsőmagyarországi Misók batyuval a hátukon, örömlükben rikoltva futottak le a gőzösről; de leérve rögtön elnémultak, mert nyakon csipték őket az ágensek, a kikre nagy szemeket meresztve bámultak.

— Mit bámulsz?! — kérdé kifogástalan tót nyelven a bányaügynök. — Munkát kapsz, csak állj ide: el ne menj innét. Igen-igen, soha se bámulj; nem hiszed? Az édes apád küldött...

A bánya-ügynökök, mint a ragadozó keselyűk, úgy forgolódtak a meglepett kivándorlók között. Nyelvük tótul folyton pergett, rengeteg dollárt ígérve nekik napszámberül. A sok mále tót legény egy hangot sem tudott felelni, úgy meg volt lepelve.

Az ügynök nem is igen volt a feleletükre kíváncsi; mint a jószágot, úgy terelte őket kiki a maga csoportjához.

— Na, kár, hogy nem tudok tótul; azonnal felvilágosítanám őket, — bökkentettem ki önkéntelenül — magyarul.

— Kár volna, — szólalt meg a hátam mögött egy jóképű magyar ember.

— Már hogy lenne kár? Hát nem látja és nem hallja, hogy az ágens egész nyíltan adja a

távózó csapatok vezetőinek az utasítást, hogy darabonként két dolláron alul semmi szin alatt se adja el őket a vállalat irodájában.

— Igen, felelé megvetéssel, eladják őket, mint a barmokat és ez a szerencséjük, mert nézze a többi ágenset; azoknak a tót még akkor sem kell, ha maga jelentkezik.

— És miért nem kell?

— Azért, mert amerikai munkással egy fedél alatt nem lehet nekik dolgozniok, azok az első sztrájknál mind lemészárolnák őket. A tót a kínai közé való, hát oda viszik.

— De hiszen ott nem fizetnek!

— Biz az álmuk nem valósul; de ezek úgy tudnak spórolni, hogy a napi ötven centből egy évben többet küldenek haza, mint mi a napi három dollárból.

A következtetést pedig hamar és könnyen levontam belőle. Jó lenne, ha valami úton-módon a magyar kormány végét tudná vetni a kivándorlásnak; de ha már ez lehetetlen, akkor legalább annyi gondja lenne a boldogtalanokra, mint az olasz kormánynak, a mely minden egyes nagyobb csoport kivándorlóval egy alantasabb rangu kormánybiztost küld, s az elejét veszi az efféle jogtalan embervadászatnak s van rá gondja, hogy honfitársai lehetőleg jó munkát kapván, mentül több lírát legyenek képesek hazaküldeni a szűkösödő, de egyébként kies hazába.

A fűtő.

I. Egy ügynök és egy alkonsul.

A „Norddeutscher Lloyd in Bremen“ című hazánkban lelketlen kivándorlási ügynökei révén híres német hajós-társaság Saale nevű hajójával 1892. november havában mint fűtő jutottam Brémába.

A gőzös állandóan alkalmazott fűtői a tengerészettel foglalkozó emberek salakja; még a durvaságukról híres matrózoknak sem szabad velők szóba állani, mert ha az altiszt meglátja, hogy a matróz ily emberrel szót vált, a maga, szintén pokrócz gorma módján tanítja „tisztességre.“

— Matróz létedre fűtővel diskurálsz! — rivall az altiszt a magáról megfeledezett tengerészre és a figyelmeztetést többnyire egy nyakleves kíséri.

A tengerészek szemétje, a kazánfűtő, rossz fizetésért oly baromi munkát végez a hajó gyomrában, hogy még a legnagyobb kikötőkben sem bír az ügynök e célra elegendő embert felhajszozni.

Az óceán gőzösök még New-Yorkból, Londonból, sőt Melbourneból is a legtöbb esetben hiányos számú fűtőlegénységgel kénytelenek a nagy útra kelni.

Ennek aztán az a természetes következménye, hogy a társaság részéről már különben is minden egyes emberre a végeletekig túlmért mun-

két öt-hat emberrel kevesebb kénytelen végezni. A gőzös gyomrában rémséges dolgok folynak a munkaerő hiánya miatt. Ha nem velem magammal történtek volna meg, amiket elmondandó vagyok, el se merném beszélni: azt hinném, oly szörnyűségek ezek.

„Fűtő.” Van ebben a névben valami olyan, hogy még a tapasztalatlan emberben is gyanút ébreszt és szabódik tőle, hogy vállalkozzék. De a honvágy úr mindenkéül felett és a nélkülözések miatt kiállott szenvedések oly hatalmasan kontráznak a honvágnak, hogy az ember végre vakon, semmivel sem törődve, kezét ad az ügynöknek, mint a meggondolatlan parasztleány hajdanában a verbunkos káplárnak. Se lát, se hall az ember, csak az ügynök ravasz biztatása cseng a fülében. Vállald el no, nem tart örökké, aztán gondold meg, hogy a „Saale” a Weser torkolatába kormányoz. Sok ember akad, a ki kénytelen egy krajczár nélkül utazni hazáig, mert pénzt sehonnan sem kaphat. Ily esetben mielőbb belesharap a savanyu almába; vagy ez, vagy a halál, egyéb választása nincsen.

En részemről a halál helyett ezt választottam és Isten segédelmével, megláttam a Weser torkolatát. De milyen állapotban!

— Hallod-e, szóltam október vége felé egyetlen amerikai jó barátomhoz, az Eastern hotel volt pénztárosához, a ki akkor már szintén munka nélkül barárgolt, hallod-e polgártárs, te beharangoztad New-Yorktól fogva, nem is említve San-Franciscót, Melbourneig és Sidneyig jóformán az egész világot, adj tehát nekem tanácsot, hogy lehetne pénz nélkül átjutnom az Atlanti-Oceánon?

— Hová?

— Gibraltártól fel egész Glasgowig, bármely kikötőbe, szóval Európába. A városokban nem

válogatok, mert haza akarok menni és bármily európai városba érve, leereszték egy sürgős taveratot a bátyámnak, a ki gépészmérnök és ily esetben bizonyosan segít rajtam.

— Az természetes, felelt a tapasztalt kolléga, mert ha sógoraid és komaid látják, hogy már Európában vagy, megszűntek agyukban az a ferde fogalom, mintha itt Amerikában könnyű volna bármely pillanatban dollárokhöz jutni. Ha Londonból sürgönyözöl, azonnal megszállja az aggodalom a hozzád tartozókat és a föld alól is előteremtik az utiköltséget honodig.

— Igazad van pajtas.

— Lehetséges, hogy együtt megyünk; jó lesz London? Mert én oda igyekszem, télen ott jobb csavarogni, mint itt.

— London?! Hogy jó lesz-e?! Isteni dolog; de ki és hogy visz bele?

— A Greenwich-streeti ágens.

— Menjünk.

— Ha ennél nem sikerülne, akkor meg kell próbálni a hobokeni zsidót, vagy talán már jártál is a River-street 86 szám alatt?

— Nem én, hát ott mi jöt adnak?

— A hobokeni zsidó, ha a Greenwich-streeti nem tesz érted semmit, a legnagyobb férfiú read nézve New-York államban, mert az a Nord-deutscher-Lloyd-gőzösökre szedi a munkásokat.

— Hallod-e, hisz akkor én odamegyek egyenesen Észak-Németországba s nyilírányban hazajutok.

— Várj, előbb próbáljuk a Greenwich-streeti ügynököt, mert itt több emberre van szükség és könnyebb bejutni konda-hajcsárnak, mint például krumpli-hámózonak a Lloyd-gőzösré.

A Greenwich-streeti nagyrú szoba se állott velünk és én már másnap a hobokeni River-street-

ten ácsorogtam, a 86-ik szám előtt és vártam, mikor nyitja ki Johnson úr az ajtót, mely pinczéjébe vezet.

A nevezetes ház előtt a verőfényes őszi napon 60—80 fiatal ember várakozott már, a kik egymást soha sem látták, de amerikai szokás szerint egymást haladéktalanul letegezve, a legbizalmasabb és mesébe való érdekes társalgást folytatva, várták a helyszerezőt.

— Honnan jössz pajtás? Nagyon rossz kondícióban van a csizmad! — szólt a svéd tengerész egy halványarcú, komor tekintetű, fiatal, szőke északnemethez.

— Tegnap gyompoltam be San-Francisco-ból New-Yorkba, — feleli oly egykedvűséggel, hogy még a skót matrózok is borsózik bele a háta, az ír tengerész pedig preparált szivarvéggel kínálta meg rögtön elismerése jeléül.

— Mikor indultál? — kérdi a svéd egy kis szünet mulva.

— Harminczhét nap előtt.

— Hányszor kellett gyompolni?

— San-Francisco-ból Chicagóig egy tur.

— Természetes, — bólintott fejével az ír tengerész, mert a Pacific vasúton nem merik ledobni a gyompolót.

— Hát Chicagótól fogva hogy ment sorod?

— Chicagóban stációt tartottam egy hétig, mert ott most a kiállítás miatt jó világ van.

— Már is? — kérdezte az ír.

Hogyne, egy nap alatt könnyen össze lehet szedni 3 dollárt, de az a baj, hogy azon mód ki is adja az ember.

— Ismerem a világiállítási napokat, — jegyezte meg a svéd tengerész; mikor Philadelphianban jártam, ingyen adták az embernek nemcsak az ételt, hanem az italt is, de egy kemény

padon a pihenés ára három igaz hitű yankee dollárba kerül.

— Most értél oda, komám, — vágtam közbe, — hisz ép az a baj, hogy New-Yorkban és úgy hiszem arra befelé is mindenféle — ha az embernek munkája és pénze nincs — etetik és ihatik ugyan bőven, de a szemét le nem tudja hunyni három napja sem. Nincs hol.

— Én is az álmatlanság miatt keresem a hobokeni zsidót.

— Nem bírtad a padot, ugy-e? Én sem; megvanja az ember, mert úgy összetöri, mint a bilincs, a Central-park pázsitja meg szeptemberben már happal is nyirkos. De hol van az ágens? Hé Johnson! Van-e svéd gőzösöd? És a mi fő, kell-e rá gépész?

— Nem azért vagyok én itt, hogy kapitányokat szerezzek be, de ha akarsz, holnapután hajnalban befűthetsz a Danemark-ba. Gondold meg a dolgot, Krisztiánia felé kormányoz.

— Nincs olyan, Johnson, inkább hadd hulljon arcomra és ruhámra továbbra is a Jersey-sziget korma, pora.

Mialatt a svéd beszélt, a híres hobokeni zsidó, egy alig 27 éves, nyílt tekintetű fiatal ember, lehaladt a lépcsőkön pinceodujába s a rozsdás závarba dugva a kulcsot, homlokát ráncolta. Fogadni mernék reá, hogy nem a kulcsra haragudott.

— Jól van no, — mondta halkán a svéd beszédére reflektálva, — csak a többi előtt ne járjon el a szád, ha lehet, beteszlek krumplihámozónak.

A svéd bólintott fejével és mi valamennyien beözönlöttünk az ágens után, akinek végre sikerült felnyitni az ajtót.

Az ügynökség egy tágas, homályosan vilá-

gított pinczehelyiség, jobbról a falon egy piszkos nyomotvány, a német tengerészeti hivatalok egy hirdetőnény, a szemközi sarokban olyanforma mosdókészülék, mint nálunk a kávéházakban van, balról a fal mentében hosszában betört ablaku szekrény s a szoba balsarkában egy íróasztal volt összes butorzata. De majd kifejejtettem egy pár tört karu és lábú, egykor nádülékes hintaszékét; nyilván valamelyik atlanti hajónál mustrálták ki és úgy került ide.

Johnson ügynök úr bevonult a korlától védett íróasztal mögé és a tolongó tömegben vizsga szemekkel kereste a segédjét, egy nálnál jóval idősebb, veres bajszu öszerest, a ki nála részint mint hetes, részint mint írnök szolgált; társa és testőre volt egy személyben. Ez az ember hátszójára fel városzerte a tehetősebb munkásokat, akik egy jó állásért a hajón nem sajnálnak néhcz-tíz dollárt. Ha ilyenek nem kerülnek, akkor válogatásuk a pénztelen jelentkezők közül.

— Csend, fiúk! — kiáltott az ügynök, mikor társa intett neki, hogy népszerűen pályázzon. — Csend, fiúk! — és a cseruzáját magasra emelte. — A „Fulda“ Genuába indul holnap délelőtt. 27 markos legényre van szükségem. Odavissza 35 nap, gondold meg jól, mire visszajössz, 18 dollár ötven cent vert a markodat.

— Mit kell azért csinálni? — kérdé egy beteges, sápadt arczu, fiatal ember előre furakodva.

— Be kell lütni a Fuldába, öcskös; — felelt neki egy gonosz képű, professzionátus fűtő. — Neked talán még a bőröd sem kerülne be a Gibraltárba. Olyan legények kellenek oda, mint én vagyok lá!

— Irj fel, de fűtőnek, mert én az vagyok és nem valami rongy szénvono.

— Holnap reggel 9 órakor itt légy! — kiál-

tott fel Johnson a távozó után, a ki még csak meg sem várta az ügynök választat, hogy beveszik-e hát a hajóra vagy sem?

— Huszonhat legény a Fuldára, Genuába és vissza! — ismételte az ügynök, mert a legények nagyon lassan reagáltak. Hízenkél óra is elmúlt, mire munka-nem-kapással való fenyegetéssel és egy tapasztalt ügynökötől kitelhető mindenféle furfanggal, vagy husz csavargót rá bírt venni, hogy vállalkozzék a genuai fűtőségre.

Ezek is többnyire oly emberek voltak, a kik nálunknál jóval későbbben érkeztek, mert jól tudták, hogy fűtőnek még az indulás előtt félórával is elég jókor van jelentkezni, holott ilyenkor tulajdonképen már tilos volna felvenni a legénységet, mert mielőtt a tengerészt hajóra viszik, törvény szerint be kell jelenteni hona konzulának.

— Egy főpinczér és két pinczér a Fuldára!
— En elvállalom a főpinczérséget, — mondtam az ügynöknek.

— Van ruhád?
— Nincs, mindenem eladtam!
— Hát pénzed?
— Az van annyi, hogy téged megfizethetlek! — válaszoltam kurta és egyenes new-yorki stílusban.

— Mit adsz?
— Kétszer annyit, mint a társaság.
— Négy dollár kevés, adj ötöt.
— Nesze, viszonzotam és a zsebkendőm sarkából kibontottam az utolsó ötdolláros bankjegyet.

Éhesen kapott utána és sietve gyúrte zsebre.

— Siess, szedd rendbe magad, hogy bemutathassalak a kapitánynak még ma. Tégy tiszta gallért, keféld meg magadat és a többi. Hízen te tudod már.

— Adj hat centet, hogy átmehessek és vissza is jöhessek a Hudson folyón, mert egy fillérem sincs.

— Nesze 10 cent és egyél is valamit.

Sietve haladtam fel a lépcsőn, hogy hozzá lássak a nagy munkához: egy cent nélkül gavalérosan, amugy főpinczéresen kihuzni magamat. Szép simára befélt szőre pedig ragyog...⁴ Arany János Toldijának ez a klasszikus sora negyedóraig kóválygott a fejemben, mikor már szépen kikéfékedtem, csak épen a kínai mestertől hófehérre keményített gallér hiányzott.

A nap már eltűnt az óceánban és nekem még mindig nem volt gallérom. Végre beláttam, hogy képtelen vagyok keríteni, mert az pénzt érő valami és a mi a dollár egyetlen század részét képviseli, azt még akkor sem kap az ember New Yorkban, ha az élete is függ tőle. Bementem tíz fehérnemű kereskedésbe és mindenütt munkát ígértem egy legkomiszabb fajta gallérért.

— Akármít megcsinálók utam. — mondtam a yankeknak, — csak adjon egy gallért, mert egy állás függ tőle. Egy kemény papír, kaucsuk, vagy vászongallérért dolgozom önnek egy vagy két óra hosszáig. Tovább is dolgoznám, de még ma jelentkezni kell a hajón.

— Nincs állféle munkám, próbálja másnál, — viszonzá a lelketlen dolláravadások egykedvűségével mind a tíz üzletfőnök. Magyarországon, úgy hiszem, ily esetben a legelső üzletfőnök, isten nevében oda adta volna azt a papírgallért, melynek a bolti ára 5 cent s értéke természetesen nem több egy fél centnél.

Este felé már annyira le voltam verve, a tragikomikus helyzet annyira felizgatott, hogy mérgemben elhatároztam, hogy felmegyek az onnét igen messze fekvő Hansson streetre, a magyarok

fészkébe, a hol valamelyik honfitársamtól kérek majd egy gallért.

Végig gyalogolva a Centre-streeten, a Grand-street körül találtam a legelső embert, a kiről tudtam, hogy magyar.

— Ugyan kérem, adjon egy gallért!

— Csak nem megyek most azért vissza a 6-ik utcába haza, hogy magának egy gallért adjak; kérjen mástól, ad azt akármelyik magyar.

Bementem a Hansson-streeten a Rosenfeld kávéháza. Ott megszólítottam vagy hat honfitársamat, köztük néhány olyant, a kivel már pertu is voltam.

— Az enyém mind a kinainál van.

— Tőlem meg csak nem kívánhatod, pajtás, hogy visszamenjek a 86-ik utcába egy gallérért, próbáld a másikat.

En bizony nem próbáltam tovább, mert attól tartottam, hogy ha még egy fráterre akadok, a ki rettenetesen szorult helyzetemben megtagadja tőlem azt a semmit érő segélyt, hát nyakon találok teremteni.

Fátyolozott szemeim előtt olyasmi kezdett derengeni, hogy én egy hitvány gallér miatt lemaradok a „Fuldá“-ról és Isten tudja hány héttel, vagy hónappal később kerülök haza. És tényleg az nap után, mikor a gallért hajszoltam, épen négy hét múlva, mialatt szakadatlanul jártam az ügynök nyakára, a nap felét homályos pinczéjében töltve, sikerült csak magamat beszerződtetni a „Saale“-ba fűtőnek, mert akkor este, mikor gallér nélkül visszatértem, Johnson már nem volt ott s másnap azzal fogadtott, hogy engem nem győzött várni és egy másikat vett fel oda főpinczérek.

Négy hét múlva végre azt kiáltotta a hobo-keni zsidó, hogy:

— „Saale!” gyorsgőzös, holnap indul a Weser torkolatába; akad-e köztetek hét derék tengerész, a ki hajlandó ebbe a szép, új Lloyd gőzösbe befűteni?

Erre a felhívásra épen tizenheten álltunk ki és miután csak hét emberre volt szükség, megkezdődött a licitáció.

Johnson úgy tett, mintha rátámaszkodnék a czeruzára s kissé előre hajolva, különben nyílt tekintete egészen elváltzott, mikor a hazautazásért pedő fiatal embertől kérde:

— Akarsz és tudsz-e valamit fizetni?

— Attól függ, mennyit kérsz!

— Öt dollár nem lesz sok, mert ugyis nagyon sokat keresel. Az ingyen út megér 28 dollárt és megváradásul Brémában 20 márkát is kapsz munkádért.

— Négy dolláromnál több nincs, de azt oda adom.

— Nem elég; tovább, másik mondta az ügynök, a fehervonaton óriási utat tető ifjú) elfordulva. Észak-Németország fele annyit a futóm, a mennyi kell, tévé hozzá járdamásán, mert az emberek ezrével mennének haza, de nincs pénzük.

Harminczöt dollárt vagott zsebre Johnson hetünktől, aztán felhívta Bennünket a hajóra, hogy ott is átvegye a társaságtól fejenként kiutalványozott 2 dolláros munkas-közvetítő díjat.

A „Saale” fedélzetén sorba állítottak bennünket és azt mondták, hogy várjunk, mert mindjárt jön az orvos, aki meg fog bennünket vizsgálni, hogy elég erősek vagyunk-e a munkára.

A „Saale” hajó orvosa egy szőke, piros pozsgás, gonosz képű német, jó másfél óra mulva dugta ki a fejét az ajtón:

— Mutasd a kezed, szólott a legelső ember elé állva.

A tengerész két olyan kezét nyújtott felé,

hogy a mi parasztjaink keze úgy viszonylik hozzá, mint a kisasszonyé a harangozóéhoz.

— Finom, — szólott az orvos, fejével bólintva, te már csináltál is ilyesmit, ugy-e?

— A Herman-on voltam, mikor Ausztráliát körüljárta.

— Hát miért nem mentél most is inkább a „Verára” vagy a „Fuldára,” hisz ott többet kapnál?

— Gesteündéi gyerek vagyok s már rég nem voltam otthon.

Remegve vártam, mikor kerül a sor az én kezemre, mely oly finom volt, mint egy nagyságos asszonyé.

A doktor úr csak egy pillantást vetett a tenyeremre, aztán egy lépést tett hátra felé, megigazította a szemüvegét és tetőtől-talpig végig nézve, kérde:

— Hát maga kicsoda! Merre van a hazája? és főképen mi a szándéka a „Saale” gyomrában?

— Hát fűteni akarok belé, kérem, miután ez a hajó a Weser torkolatába kormányoz; arra kell menni az én hazámba is, mert magyar ember vagyok és a foglalkozásom „pinczéség.”

— Nem fogja kibírni, — szólott fél vállról.

— Dehogy nem! mikor az ember tudja, hogy hazafelé tart és dolgozni keményen akar!

Az orvos vállat vont és bement a kajütjébe. Azután a gépészek tartottak felettünk szemlét. Mikor a második osztályú gépész meglátott, összecsapta kezeit és rákiáltott az ügynökre, a ki mögöttük állt:

— E helyett másik embert hozol!

— Igen, ha volna! viszonzotta az ügynök.

— Ha volna? — ismételte a gépész, van elég, de nem tud fizetni, te rabló!

Az ügynök vállat vont és azt állította, hogy bennünket is alig birt összeszedni.

A gépész keserűen nevetve, kellemetlenül intett egyszerre mind a két kezével és a faképnél hagyott bennünket. Megint vártunk vagy másfél órát, végre megjelent egy jószágos modoru, magas, szőke, hegyes szakállu tengerésziszt a hóna alatt egy könyvvel s oda szőlt nekünk:

— Kinder! Gehen wir mustern! (Gyerekek, menjünk beiratkozni.)

Rendetlen tömegben, szinte futva követtük a tisztet, a ki átvezetett bennünket a német konzulátus tengerészeti osztályához, mely oda át van New-Yorkban, a Bowling-Green-en.

A német konzul rendkívül humoros, vig kedélyű, tréfás ember lehetett, mert azt kérdezte tőlünk, hogy „akarunk-e” 54 márka havi bért a Norddeutscher Lloyd „Saale” nevű gyorsgőzösén, mely New-Yorkból Bréma felé kormányoz, mint fűtők szolgálni? Az egyhangú „igen” után egyenként aláíratott velünk egy-egy cédulát, a melyben bizonyítottuk, hogy nem erőszakolt elhurcolt rab-szolgák vagyunk, hanem (a mi még rosszabb) önkéntesek.

A félig-meddig ünnepélyes aktus után, mialatt hozzánk tartozóink lakászájimat is leírták, — hogy ha elpusztulunk, hát tudják, ki értesítsenek, — távoztunk. A tengerésziszt a folyosón mindegyikünknek adott 3 centet, hogy átvehessünk a gőz pontonon Hobokenbe, aztán szabadunkra bocsájtott bennünket megkegyelmezve, hogy idejekorán a fedélzeten legyünk, mert éjjel tizenkét órakor meg kell kezdeni a fűtést, miután másnap délben indulunk.

Gondoltam magamban, még egyszer megnézem a postát, hátha van a számomra valami. Beállítok a poste restante osztályhoz, mely az óriási postaépületnek a Batteni-Park felőli részén van s a hivatalnok kezembe nyomott két levelet, meg egy nyolcz dollárról szóló utalványt, mely egy pár Bu-

dápesten megjelent tárczám honoráriumja volt. Ez a pénz óriásit segített rajtam az útban, mert e nélkül vagy elpusztultam vagy meggyilkoltak volna.

Felmentem a fizetési osztályba, de az utalványra nem adták ki a pénzt, mert időközben minden okiratomat, katonakönyvem, utleveletem, hírlapirói igazolványomat elvesztettem.

— Uram, az istenért mi lesz? Hisz én képtelen vagyok magamat igazolni, minden okiratom elveszett.

Hozzon két amerikai polgárt, a kik önt ismerik és bizonyítják, hogy ön New-York X. Y. utcájában lakik és a neve B. L.

— Először is én New-Yorkban sem X. sem Y. utcájában nem lakom, másodsor pedig nem ismerek két oly amerikai polgárt, aki az én kedvemért a Hansson-streetről a főpostáig legyalogoljon, harmadszor pedig időm sincs ily embert keresni, miután pár óra mulva már én futni fogok a „Saale” nevű Lloyd gőzös gyomrában, a honnan csak Northamptonban, vagy Brémában szállok ki. Szóval ilyenféle igazolásra képtelen vagyok, kérem jelöljenek ki valami más utat és módot.

— Ön jobban tudja a körülményeit, mint mi; gondolkozzék, hogy lenne az lehetséges?

— Például úgy, hogy az urak megkérdéznék azt a hivatalnokot, a ki a poste-restante küldeményeket kiszolgáltatja; az már engem bizonyosan ismer, mert 59 nap óta minden 24 órában kétszer voltam nála tudakozódni és nagyon sok levelet kaptam tőle.

— Az önt meg nem ismeri, ha 3 évig minden nap 10 levelet kap is tőle, mert annak naponként ezer emberrel van dolga és ön észrevehette, hogy a hivatalnok a nap minden szakában változik.

— Ha főbe üt az úr, még akkor sem tudom magam igazolni, a pénzt pedig okvetlenül meg kell kapnom!

— Próbálja hona konzulátusát; ha a beérkezésnél nála jelentkezett, vagy egyáltalában, ha ismeri, akkor kötelessége, hogy önnek bizonyítványt adjon és mi arra átadjuk a pénzt.

— A konzul?! Hogyne ismerne, hisz az első napokban, mikor még a várost nem ismertem, oly helyzetbe kerültem, hogy az éhhalál fenyegetett s akkor nagy botrányokat csináltam nála két nyomorult dollárért, — a mit bármely más nemzet fia — még az osztrák is — egy szóra szokott megkapni. Már hogy ne ismerne ez a derék úr? sietek hozzá bizonyítványért.

Benyitva a konzulhoz, udvariasan köszönöm és azzal kezdtem a beszédet, hogy sem pénzre, sem hajójegyre ezuttal nincs szükségem, mert van mind a kettő.

Előadva neki az állapotot, kértem, hogy adjon egy bizonyítványt, mert a nélkül nem adnak ide a pénzt.

— Magáról tudni sem akarok, annak idején mindent megtettem önért, *nyavazék*.

— Nincs olyan bizonyítványt kérek, mert nekem a világon senkim sincs New-Yorkban, ön pedig mikor jelentkeztem az útlevelel és katonakönyvvel, jegyzeteket vettem fel rólam egy könyvbe. Ennek az alapján kérem és pedig határozottan kérem, állítson ki egy kétsoros, lebélyezett írást. De még a könyvet sem kell megnéznie, mert ön engem nagyon jól ismer; mi tizenkét napig ökölharcot vívtunk egymással 2 dollár 25 centért, vagyis nevén nevezve az állapotot: az én életemért.

Nem ismerem az urat, mutasson útlevelet vagy ne alkalmatlankodjék!

Halálsápadtak voltunk mind a ketten, az egész konzulátusi hivatalnak remegett kezében a toll a mely csendben, amit újra én törtem meg.

— Konzul úr, ne kényszerítsen durvasá-

gokra. A multat felede, ismétellen és udvariasan kérem, állítsa ki azt a bizonyítványt, mert én nem fogok tágitani. Ha el is megyek most, ez még semmit sem bizonyít, mert ha a postán a pénzt ki nem kapom, újra itt leszek még ma.

— Nem állítok ki semmit, mert nem állíthatok ki semmit, a történetek után, — szólt az alkonzul izgalomtól remegő hangon.

Az üvegajtót úgy csaptam be magam után, hogy remegett bele a folyosó.

Szerencsére az amerikai postatisztben több szív és emberismeret volt, mint az alkonsulban s visszatértemkor kiadta pénzem.

Isten veled Amerika!

II. A személyhajó kalózái.

Este a „Saale“ hajó fedélzetére lépve, első kérdésem volt, a mit egy matrózhoz intéztem:

— Hol a fizető mester?

— Eredj át a másik oldalra, a 7-dik számú kajütben megled.

Beléptem a megjelölt kajütbe, a hol egy magas, himlőhelyes, pénzsovár németet találtam.

— Master, tegye el ezt a nyolcz dollárt, mert félek, hogy elemelik tőlem az uton.

Betette egy sűrűke boricékba s azt kérdezte, hogy Brémába érve, német pénzben kívánom-e hogy adja!?

— Köszönöm a szivességét, viszonzotam, de én csak dollárt kérek németországból is, mert úgy lehet, hogy visszafordulok és újra bemegegyek New-Yorkba.

Eszem ágában sem volt ilyesmi, de a hajós „fizető mester“ urak átszámítási táblázatát egy amerikai angol barátom révén már ismertem és nem volt kedvem nyolcz dollárért 25 német márkát kapni.

Aztán bementem a gépészhez jelentkezésre: — Megjöttem és kérem az urat, jelölje ki fekhelyemet az utra.

— Hát kerits magadnak egyet! förmedt rám a masiniszta. Nagy ez a gőzös, nézz rajta egy kicsit körül, majd lelsz valahol egy lyukat! Különben abba a vártába osztalak be, mely éjféle 12 órától reggeli négyig és déli 12 órától délután négyig dolgozik.

— Vagyis a lehető legrosszabb időben, — viszonzotam hátat fordítva neki, hogy tanya után lássak.

Éjféle 11 óráig kutattam a gőzösben össze-vissza és végre is egy rigai muszka tengerész segítségével találtam egy helyet, a hova le lehetett volna heveredni. Ez azért maradt üresen, mert közvetlenül a 7500 löreájű gőzgép szomszédságában volt a hol szakadatlan olyan muzsika szót, mintha a szomszédban a segesvári csatát vívnák. Csak gépész tudná megmondani, micsoda bömblést művel egy óceán-gőzös gépe, mikor arra káchoztatják, hogy azt a kolosszust betolja New-Yorkból Brémába.

— Ez lesz tehát a fekhelyem, morgogtam; de előbb szalmaszakot kell a ramára tenni; még van egy óram a munkáig, addig felmegyek és alszom egyet a fedélzeten, mert itt ugy sem lehet.

— Ott még úgy sem, — szólt a segédgépész, akivel aznap este söröspohár mellett ismerkedtem meg.

Miért nem?

Mert hideg van.

Oda fekszem, a hol a gőzvezeték vonul.

Ez nem rossz ötlet, csak el ne kergessenek Szervusz, én megyek aludni. Ha az Isten végtelenül besegít Budapestre, ismétlem, hogy a Ganz-gyárban rokonomat el ne feledd üdvözölni.

Végig heveredtem a fedélzet padlóján és

mély gondolatokba merülve vártam a pillanatot, mikor munkára szólítanak. Végtelenül fel voltam izgatva.

Tehát elérkezett végre a pillanat, mikor hátat fordítok ennek az átkozott aranyországnak, melybe valahány yankechoz fordultam csak munkáért, mind azt felelte, „nothing for you master.“ (Nincs önre szükségem, uram).

Elégre is egy kicsit ütött-kopott ruházatban bár, de egészséges és tisztességes uton kerülök haza. Még jó, hogy nem adott a konzul jegyet, mert az csak olyan élehetetlen embernek való, a ki elpusztulna New-Yorkban.

A rokkantakat 10 dollárért a világ bármely sarkából hazaszállító jótékony quekker-társaság még New-Yorkban sem jart az eszemben.

— A tizenkettősök talpra! — kiáltott a főfűtő.

Megdobbant a szívem mikor kemény fekhelyemről feltápáskodva, oda állottam a lassankint sorakozó tüzmesterek közé.

— Aló mars! Öltözz neki a munkának! Végy börsipkát, mert az a czilinder összeég!

— Aztán végy rossz nadrágot, meg ölts piszkos inget! — kiabáltak gúnyos nevetés kíséretében a jövendőbeli „bajtársak“, a kik már valamennyien ördögi uniformisban voltak.

— Van is nekem börsipkám, meg rongyos ingem. Lemegek így, a mint vagyok; majd rongyos és piszkos lesz ez.

— Az már bizonyos, de az is bizonyos, hogy akkor Brémában nem tudsz kimenni a partra.

— Még uszóruhában is kimegyek, csak egyszer lássam a Weser torkolatát.

— Többet ér az a ruha, a mi rajtad van, mint az, a mit keresményeden szerezni fogsz.

— Micsoda? keresek! Hát még pénzt is kapunk?

— Haha! hát nem hallottad a konzulnát, hogy 54 márkát kapsz egy hónapra.

— Isten ments! csak nem tart egy hónapig innen Bréma!?

— Persze nem, de azért kapsz vagy 20 márkát.

— Annál jobb, mert akkor azonnal megkezdem az utat hazafelé a vasuton.

— Tizenkét óra! Egymásután le a kazánok mellé, fiúk! — kiáltott a gépész, mire mind a 26-an elkezdünk lefelé mászni a gőzös gyomrába. A „Saale” kazánjai körülbelül emeletnyi mélyen fekszenek. Ha a gőzös lyukat kap, valamennyi inspekczió levő fűtőnek vége, mert a merőlegesen állított vastag vaslépcsőzeten veszély esetén elég gyorsan lehetetlen feljutni a fedélzetre.

Odalent az öregebb fűtők neki álltak tüzet rakni s az ujonczoknak és gyengébb embereknek hagyták a sokkal nehezebb munkát, a szénhordást. Mert a gőzös gyomrában nincs törvény, ott az ököl és edzett izom az úr. Aki gyenge annak szakadásig kell dolgoznia, mert az erősebbek tüzzel, vassal és lapátnyéllel kényszerítik rá.

Első nap a szénvödök kevesebbet dolgoztak, mint a tűz körül állást foglaló emberek, mert a szénraktár szintűg léven porszénnel, mikor az ajtót megnyitottuk a szénpor magától omlott el bűnk. Egész garmada képződött magától a szűk folyosóban, a hova a kazánok szája torkollik. A lapattal egészen kényelmesen végeztük a munkát; minden egyes kazán torkolata elébe, hogy a fűtő úrnak jól kezéjébe essék, nagy métermázsás garmadákat emeltünk, ezeket azok féielmes gyorsasággal tüntették el, belapátolván a végtelen nagy tuskatömbökbe. A hiányt mi folytonosan pótoltuk s minthogy az első négy óra alatt efféle közönséges kapás munkát végeztünk, nem voltam nagyon kimerülve, mikor a felváltás megérkezett.

De azért homlokomon gondterhes felhőkkel értem fel a fedélzetre, mert az egyik fűtő odalent megmutatta, hogy mi vár ránk.

— Ez a szénraktár 30 lépés hosszú, — szólott — és az utolsó napokban tíz harman 15 katlan számára négy óra hosszájig kosarakban fogjátok az ajtóig hurczolni a szenet a másik végéből; az ajtó-tól pedig erre a kis kocsira téve a vágányokon kell áttologatni. Itt od ez az alagutat — ezen át, igen igen ott a két katlan között setétlik; tehát ebbe a második és harmadik csarnokba, egész előre a népházig, mert van ám a „Saale” gyomrában 3 fűtő folyosó, mint ez.

Ez egyszerűen lehetetlen, gondoltam magamban. Majd lesz egy kis botrány, ha nem bírjuk, után beállítanak még egy pár matrózt. Szóval, vigye az ördög ezt a nyolcz napot, a vége gyönyörű látvány lesz, maga Bréma városa. Hitegettem magamat keményen, hogy letelik az a nyolcz nap okvetlenül, mert hisz a „Saale” egyike amaz óriási gépezettel ellátott gyors gőzösöknek, melyről a „Timesben” és a „New-York Herald”-ban egyre kürtöltte a társaság, hogy az az alkotmány New-Yorkból indulva, jó időben, 5 és fél nap meg 25 percz alatt szokta elérni a southamptoni magaslattal Angliában, onnét Bréma már csak két nap. Szóval a körülményekhez képest elég jól éreztem magamat, oly tengeri szörny hűtlen üve, mely a 3500 mértföldes utat New-Yorktól Bremer-havenig már nem egyszer hátra hagyta hét és fél, nyolcz nap alatt.

A gőzös állt, de azért másnap délig úgy tüzeltünk bele, hogy csak úgy tombolt a kazánokban a bebörtönzött víz. Többször el kellett zárni a légvonat-készüléket, a mi gyönyörű mulatság ott a kazánok mellett sürgölődő emberekre nézve.

Egyszerre csak bekíált a masiniszta, hogy

feszerő igen nagy, robbanással fenyeget a kazán, meg kell egy kicsit fékezni a tüzet. Bezzeg ilyenkor fürgék maguk a fűtő urak is. Ötivel-hatával ugranak a gáz-óra alatt elhelyezett vasrudhoz, hogy vizirányos helyzetéből merőleges helyzetbe hozzák, mert különben egyet dördül valamelyik kazán és akkor mind a 25 fűtő megfő, mint a bivalyhús. Mikor aztán a nagy vasrudat öt-hat markos ficzko merőleges helyzetbe hozta, akkor az óriási katlanokban egyszerre megszűnik a légvonat és a parázs közzénnel zsufolásig megrakott katlanok betett ajtajának minden nyílásán sugarakban ömlik a gyilkos széngöz.

Mint mikor a lovak farkast érznek a mezőn és védekezés céljából összedugják fejüket, épp úgy tesznek ilyenkor a fűtők is. Mindenki oda ugrik, a hol a széllelfogó torkollik, mert azon át mégis csak jön egy kis friss levegő le a gőzös gyomrába. És remegve várja az embert, mikor vézényli újra a gépész, hogy újra meg kell kezdeni a fűtést teljes erővel. Amint a vasrudat ismét vizirányos helyzetbe hozzák, azonnal megtisztul a gyilkos füsttel és gázokkal megtelt levegő, mert a katlanokban rögtön újra ropogni kezd a tűz és a nagy légvonat kiszítja a füstöt.

Másnap délben 12 órakor újra rám került a sor. Egy fél órával aztán, hogy munkába kellett fognom, indult a „Saale“ New-Yorkból kifelé. Végtelenül sajnáltam, hogy ép ilyen rossz időben kerül rám a sor, mert szerettem volna még egyszer meglátni a Sandy-Hosokot; ennek a fokáról, mikor a Viktória a Gibraltárból beért New-Yorkba, engem is üdvözölt az ágyúlövés; szerettem volna még egyszer látni azt a panorámát, mikor az óriási szabadságszobor elvész a láthatáron, meg Long-Island szigete, az első föld, amit Amerikából lát az ember. Be sok reménytől és örömtől dagadó kebelrel

láttam meg 60 nappal azelőtt, egy végtelen hosszú, 39 napig tartó tengeri út befejezésésképen! De még csak eszembe sem jutott lépéseket tenni e tárgyban a gépész uraknál, mert azonnal beláttam, hogy ilyen kaliberű emberekkel még eddig nem találkoztam és ha csak valami háború esetén ott-hon a katonaságnál nem, hát akkor nem is fogok soha találkozni az életben.

Még egy pillantást vetve tehát a déli nap sugarában úszó New-Yorkra, az óriási brooklyni hidra és a Fine-Island előtt 40 nap óta gyászlobogóval horgonyzó „Wyoming“-ra, nehéz kebelrel ballagtam le a gőzös gyomrába.

Már ekkor valamivel keményebb munka várt rám odalent, mert a raktár elejéből már kifogyott egy kicsit a szén és a lapáttal egyre bolygatni kellett a szénportömeget, hogy a kellő mennyiség előre toluhjon. Valahogy eltelt ez a négy óra is. Mikor feljöttem a fedélzetre, nehéz felhők úsztak a tenger felett. A „Saale“ a sima vizen nagyon gyorsan haladt. Délután négy óráig úgy a fakép-nél hagyta New-Yorkot, hogy már Long-Islandból sem látszott semmi.

III. Emberi ördögök közt.

Egy félóra mulva kitört a hóvihar, mely négy és fél napig dühöngött. Rám nézve a rossz időjárás a hajó ingása miatt kellemetlen volt, mert a tengeri betegség erősen kintzott, noha egyszer már végig csolnakaztam az Adrián, mely, mondhatom, a világ leggyönyörűbb tengere, a csodálatos Sierra-Nevada-i havasokkal szegélyezett Földközi tengeren, és ezen a végtelen Atlanti Óceánon, New-Yorktól Angolországig, illetőleg Bréma felé menet nem szenvedtem volna sokat e betegségtől, ha mint útas vagyok a hajón, mert én azt tapasztaltam, hogy ez a csodálatos baj az embert második útjá-

ban nem támadja meg annyira, ha jelentkezik is, mint először.

Hanem így ellenségemnek sem kívánnám, hogy a magasan hullámzó tengertől ide-oda dobált gözösön csak ilyen másodlagos tengeri betegségtől gyötörtetve is bármilyen munkát végezzen. És nekem ilyen állapotban a lehető legsúlyosabb munkát kellett végeznem. Csináltam is, a meddig birtam; de a harmadik óra végén rendesen kidőltem. A szó legszorosabb értelmében kidőlttem; felfordult velem a világ és az erőfeszítéstől remegő lábaim és karjaim ellentmondtak az erőlynek, a melyet kész akarva a végtelenségig csigáztam, mert már tapasztalásból tudtam, hogyha kidőlök, mi vár rám? Végre az akaraterő felett győzött a természet és a szentes kosár füle kifordult a kezemből, én magam a kazánok mellett uralkodó iszonyú melegben hosszában végig terültem a szénporral és tűzes hamuval borított padlón. Miután a gép bőmbőlésével a kazánok körül egy szót sem lehet hallani, ilyenkor elhangzott a fűtő főnök felhasználó fűtventése, mely azt jelenti, hogy mindenki fánézzen, mert jelbeszéddel valamit közlünk akár. Elhomályosult szemmel sokszor láttam, mikor vigyorogva rám mutatott és intett, hogy gyorsan kezdjék a fecskendezést. A tengeri vízcsapra hamar rácsavarták a fecskendőt és osszerogyásom után egy-két perc múlva már zuhogott agyonizzadt tagjaimra a jég-hideg óceán-víz. Perczekig tartott, míg a hideg fürdő magamhoz térített. Csak úgy lesték, mikor ülök fel? Mihelyest mozdulatot tettem, azonnal mellém ugrott két emberi alakú ördög és magasra emelt asónnyelű püföve ordította a fülembbe, hogy rögtön folytassam a munkát.

— Nem vagyok képes felállani!

Czirkuszi birkozók legyőzésére termett marok ragadtak meg jobbról-balról és egy pillanat alatt álló helyzetbe hoztak.

— Nem vagyok képes dolgozni, — mondtam ide-oda támolyogva.

Az egyik gazember a szemével intett a másiknak, hogy a lódítás egyszerre történjék s a következő pillanatban a két hatalmas erejű ember olyat lökött rajtam, hogy a gözösnek a másik szögletébe repültem.

— Az istenért! Legyen józan eszetek, hisz itt két oldalig egy lépésnyire az embertől, fehérre izzó a kettő, vasoldala; egy véletlen csuszamlás és halálosan összeégetem magamat.

Akárhová néztem, röhögéstől puffadt szurokfekeje pófákat láttam. Csak két szarv kellett volna mindegyiknek a homlokára és kész lett volna a bibliai ördögbanda. A gözös másik sarkába zuhanva még ha tudtam volna, sem lett volna időm feltápaszkodni, mikor már is a nyakam közt volt egy lapát tűzeshamu, a mi csak azért nem borította lángba a ruhámat, mert még folyton csorgott róla a tengeri víz. A gazember, a ki a hamut rám szórta, ott állt a folyosó közepén a lapátra támaszkodva és ördögileg vigyorogva fenyegetett az öklével.

Négykézláb masztam be a szénraktárba, hogy legalább az egész kalózbándának ne legyen a szeme előtt. Mikor az ajtónál be akartam magamat vonszolni a valamivel mélyebben fekvő szénrakásra, valamelyik gazember olyat rugott a derekamon, hogy ökölnyi daganat támadt rajta és én hanyathomlok zuhantam a porszénre, melyen végig terülve, újból elájultam. Felülve, rám rivalkodtak, hogy menjek nekik segíteni a szénhordásban.

Ráztam a fejemet, hogy nem vagyok képes. Az egyik munkás ledobta a lapátot és kegyetlen pófáját arcom elé tartva, rivalta:

— Fogsz rögtön dolgozni?

— Szívesen tenném, mert így sokkal többet szenvedek.

Azzal felelt, hogy óriási tenyerével teljes arcjából arczul ütött. Oldalt zuhantam, de az arczul-ütés minden idegemet mozgásba hozta. Egy pillanat alatt talpon voltam s úgy adtam vissza az atyafinak a pofont, hogy meglepetésében és fájdalomában felordított.

A következő pillanatban négyen rohantak reám és fojtogatni, útni-vernii kezdtek a lapátnyéllel. Ez a negyedik napon volt és valószínű, hogy ezuttal meggyilkoltak volna, de a mindenható Isten rám tekintett, mert időközben a negyedik óra vége felé hajlott, közeledett a felváltás ideje, a mit tiz percczel előbb jeleznek.

— Zehn Minuten! rikoltotta a főfűtő, a mit valamennyien tele tüdővel ismételnék, hogy azt a nagyszerű állapotot az egész személyzet megtudja.

Az örült munka az utolsó perczben még hatványozódik, mert a felváltás után az újabb őrség majdnem 5 negyed óra hosszáig a négy óra alatt felgyülemlt hamu eltakarításával van elfoglalva és képtelen ugyanakkor szénét is hordani a katlan elé.

Az öt kalóz egy pillanat alatt leugrott rólam és örült gyorsasággal látott a munkához, mert tudták, hogy ha odakünn nem elég nagy a szénrakás, mindaddig lent kell maradniok a felváltás után, a mig a szengarnadák elég nagyra nem nőnek.

Háromnegyed órába került, a mig a gőzös gyomrából mind a három emeleten megpihenve, felvászorogtam a fedélzetre.

Odafent csak bámultam a hajótól alig négyen lépésnyire gomolygó vihar-felhőt, melyből kavargva omlott a hó. Az északi jegestenger felől fúzte hozzánk a vihar. El lehet képzelni, mit éreztem, mikor a folyosón mellettem elhaladó tengerészektől hallottam:

— Szent Isten, a „Saale” ma megint csak

350 mértföldet ment, ezuttal belekerül 12 napba is, mig bevonulunk a Weser torkolatába.

— Hát Southamptont vagy Angliának bármely más kikötőjét nem tetszik tudni, mikor érjük el? kérdeztem a matróz-altisztet, a ki fiemei ember létere mindig földjünk szelített és jó indulattal volt irányomban az egész úton.

— Southampton előtt öt nap mulva, úgy hiszem, horgonyt vetünk, de mit érsz te azzal fiam? kérdezte a már öszülő tengerész altiszt, a ki már 25 év óta barangolt az óceanon.

→ Nagyon sokat, mert a mint az első kikötőbe beérünk, azonnal a faképnél hagyom a kalóz hajót.

— Hát van pénzed vagy ismerősöd Southamptonban?

— Senkim a világon; a nyolcz dollárból már elköltöttem hármat a kantinban, mert a fűtők, mikor az ételért megyek, vagy be sem eresztenek a konyhába, vagy kiütök a kezemből a tányért, ha valamiképen mégis ételhez jutok.

— Vigyazz öcsém, — szólt fejét megcsóválva az ősz altiszt, vigyazz és nehogy bolondot csinálj, mert úgy sem tart örökké.

— Mit ért bátyám uram a bolondság alatt?

— Hát azt, hogy a gazemberek közül valamelyiket le ne szurd, vagy a mi gyakori eset, bele ne ugorj az óceánba!

— Micsoda? Hát az itt divát?

Az öreg szó nélkül tovább ment. Én akkor kezdtem valóban csak aggódni; addig azt hittem, hogy az egész a baromi munkába elfasult emberek tréfája, mert azt vettem észre, hogy kinlódásomon röhögve mulatnak. De gondoltam, hogy az ujdonság ingere egy-két nap mulva elmulik, aztán békét hagynak. Bezzeg az öreg tengerész szavai elrémítettek. Mentem más színben tűnt fel egy kis-

ded, gonosz külsejű szászországi német fenyegetése, a mit vihogva ordított a fülembe, mikor az íménti négy óra lejártával felfelé vándorogtam a katlanok mellől.

— Ez megint cifra nap volt, ugy-e? De várj csak, majd az utolsó kettő, ha ugyan megéred!

Bemenekültem a fedélzet III. oszt. utasai közé és egy padra ülve, pihenni akartam. Odalépett hozzám egy sovány, beteges kinézésű észak-német, a ki életének felét Észak-Amerikában töltve, gyakran átjött Európába, hogy Hamburg mellett lakó családját meglátogathassa.

— Hogy vagy öcsém? mondotta részvétteljes hangon.

— Nagyon rosszul — viszonoztam.

— Tudom; ismerem, milyen sors vár a „Nord-deutscher Lloyd”-nál, az olyan szerencsétlen emberekre, a kik pénz híján kénytelenek magukat keresztül dolgozni az Atlanti Óceánon! En most 25-ikszor jövök át New-Yorkból Európába és volt olyan útam, hogy szemimmel láttam, mikor egymásután öt fiatal ember lépte át a korlátot és beugrott az óceánba.

— Szent atyám! kiáltottam fel idegesen, s mi történt?

— Semmi! Még a hajót sem állították meg és a csónakot sem bocsátották le, mert czáparajok kísérték beánunket.

— Ez még nem ok, mert próbálni legalább kellett volna a mentést.

— Bizony nem ok, mert láttam, hogy az egyik, a ki nyilván kifűnő úszó lehetett, negyedóraig küzdött a hullámokkal, míg végre elvesztették szem elől, mert a gőzös gyorsan haladt.

Gyalázat! kiáltottam idegesen és fölkelve, egyenesen a gépészek fülkéje felé tartottam.

— Uram, — mondtam az egyik gépésznek,

próbálja meg, beszéljen ezekkel az emberekkel, mondja meg nekik, hagyjanak békében és én nemcsak azt a nyomorult pár márkát, a mit Brémában kapnom kell, hanem azon felül a még birtokomban levő öt dollárt is szétosztom közöttük.

— Mars dolgozni! rikoltott a barmok főnöke. Azután bántam meg, hogy inkább neki nem ígertem a pénzt.

Nem addig van az, kérem, mert én nem vagyok képes dolgozni és épen azért mondom, hogy inkább megfizetem azt a munkát, a mit a többi helyettem kénytelen végezni. Nézz meg kérem a kezemet, mély lyukakat vágott bele az elszagotott és fél fülű, meg füle helyén dróttal pótoltt szenes kosár.

Felém csapott a kezével. Szó nélkül hagyva a durvaságot, folytattam:

— Ma reggel még ráadásul meg is sérültem, aztán a jobb kezemem támadt sebekbe bement a szénpor és a gépolaj, nézze, hogy megdagadt, mint a parna. Minden egyes sebhelyem folytonosan kiújul és a kimerültség miatt szakadatlan lázban égek.

— Mehetsz! — dűnyögte befelé fordulva és elaludt.

A legutóbbi, New-Yorkban koplaiwa szabad ég alatt eltöltött 23 nap, ráadásul a hajón még az amazoknál is rettenetesebb hat nap iszonyuan megviselt. Mikor a gépész gorombáskodott velem, még jobban feltettem magamban, mint valaha, hogy most már csak azért sem fogok semmire reagálni, sőt éjjeli tizenkét órákor, mikor újra reám került a munka sora, mielőtt lementünk volna a kázanok mellé, kijelentettem a főfűtő előtt, hogy ha folytatják az ütlegetést, azt fogják vele elérni, hogy megbicsaklom magamat és nem lesz erő, hatalom, meiy réa vegyen, hogy többet dolgozzam; ellenben ha

nem bántanak, a rám mért embertelen munkát hajlandó vagyok mindaddig teljesíteni, a míg a kimerültség miatt össze nem rogyok. És ha nem hiszik, hogy a végletekig dolgoztam, a kidülés pilanatában hívják elő a hajó-orvost, hogy szimulálok-e vagy tényleg munkaképtelen vagyok. Továbbá kértem ugyancsak a főfűtőt, hogy intézkedjék az élelmezésem felől, mert a gazemberek nem engednek enni s már két nap óta csak úgy tengődöm, hogy részint az első osztályu útasok konyháján alkalmazott egyik szakács, részint pedig az a fiatal, rigai tengerész dugott a markomba a folyosón húst vagy vajas zsemlyét. A főfűtő, kegyetlen volta daczára, megszeppent és azonnal a konyhába menve, sajátkezűleg hozott ki egy nagy darab füstölt húst és penészes kenyeret.

Ujra lementünk dolgozni. Ez a négy óra azzal kezdődött, hogy mikor az egyik kádból a lapáttal kifelé szedtem a tüzes hamut, egy zsvány megökött, a gőzös különben is erősen ingott s bokaig jártunk a vaslemezben ide-oda hullámozó szénporos vízben. Minden erőlködésem daczára elcsusztam és a mitől rég tartottam, bekövetkezett.

IV. A szénvedések kora.

Mezítelen jobb könyökömmel rázuhanтам a veresen izzó kazánra, úgy, hogy füstölögve égett le róla egy dohárvnyi darab helyen a bőr és a hús. A jobb karom, a jobb tenyeremen támadt sebek miatt már fél volt dagadva, de a könyököm összeégése folytán még jobban felpuffedt. Egy szót sem szóltam, csak a fájdalomtól nyöszörögve folytattam a munkát. Egy óra múlva, a mint az izzó kazánok közötti alagúton a szénporos kosarakkal terhelt kocsi a vágányokon át akartam tolni, egyet ledöntött valami nagy hullám a gőzösen balra s én vagy akartam vagy nem, oda kellett hogy támasz-

kodjam a balkönyökömmel a tüzes kazánhoz. Ez is füstöt vetett és támadt rajta még nagyobb égési seb, mint a jobbon. Az egyik szénvonónak ígértem, ha felmegyünk husz centet kap, hogy mára adja át az ő munkáját s akkor próbáltam a szénporral megtelt kosarakat felrakni a kocsira, a mi fizikailag nehezebb munka, de nem oly veszélyes, mint amaz.

Elszámitottam magamat, mert két dagadt karommal nem bírtam felemelni a sok kilogrammot nyomó kosarat. A másik lurkó, a ki az én kosarámba a porszemet lapátolta, küzdelmemet látva, dühbe jött és felkapva az egyik tele kosarat, úgy vágta a lábaim fejére, hogy a bal lábamon a csaknem új czipő széjjel ment, a jobb lábam pedig feldagadt.

Ajultan területem végig a szénporon és csak akkor tértem magamhoz, mikor megint zuhogott izzadt testemre a jéghideg tengervíz.

Ezen a napon négyszer locsoltak fel és mindannyiszor a lapátnyéllel löngetve kényszerítettek rá, hogy újra munkához álljak.

Elhatároztam, hogy bármi történjék, nem fogok lemenni többé a kosarak mellé. Ezt, felérkezve, egészen határozottan kijelentettem a gépezetek előtt. Mikor az idő elérkezett, hiába volt minden kapacitálás, kijelentettem, hogy ha az életembe kerül, még akkor is megmutatom, hogy ütlegekkel velem semmire sem mennek. A fedélzeten egész dulakodás támadt, gyenge magam élet-halál harcztot vívtam három markos tengerészszel, a kik engem le akartak hurczolni a kazánok mellé. Egy percz alatt legyűrtek és oda hurczoltak a rostélyra, melyen a kazánokhoz vezető nyílás tátong.

— Megállj! Lemegek! kiáltottam, mert láttam, hogy be akarnak dobni, alól pedig keresztbe álló vasrudak és zsarátok vártak reám.

Leérkezve, olyanformát éreztem, hogy én ezalatt a négy óra alatt vagy megőrülök, vagy most fognak meggyilkolni. De mindegy, inkább meghalok, semhogy győzni engedjem a pribékét szilárd elhatározásom fölött.

— Hiába hurczoltatok le, nem fogok dolgozni! ez volt az első, a mit oda lent a főfűtőnek megmondtam. Olyat ütött rám, hogy hanyathomlok zuhantam a szénre. Úlve maradtam és egy szót sem szólva, vártam az eseményeket.

Egy német bandita főlem hajolva és velem folyton farkasszemet nézve, jobb kezét arczúl ütésre emelve, kiveresedett arczczal épen egy óráig ordította, hogy menjek szenes kosarat hurczolni. Ezalatt az idő alatt körülbelül 17-szer zuhant le a markos ember keze halotthalvány arczomra. A 18-ik ütést ő magassága kapta meg tőlem; összeszorított öklömmel, ideges erővel csaptam a jobb szemébe. Bömbölve esett hanyatt. De a megtorlásra nem volt ideje, mert az idő telt és a sok munkás-kéz hiánya miatt a kazánokban nem égetek elég jól a tüzek. A gépész tombolya mutatott az atmoszfera-nyomást jelző gózárra, és az én hőmérőmnak távozni kellett, hogy segédkezék a befűtésnél.

Egy félóra múlva újra robbantak a tüzek és az embertelen harcz újra kezdődött. Akkor már olyan állapotban voltam, hogy össze voltam zúzva törve, lapát-nyéllel és széndarabokkal, hogy nem dolgozni, de még csak felállani sem bírtam volna. Tartott pedig ez az állapot egészen addig, a míg a londoni kronométer óra reggeli négyet nem mutatott, a mikor megérkezett a felváltás.

Öt órára felvászorogtam én is a fedélzetre. Hűvös hajnali szél fúj és az óceán felett már ott lebeggett az áldott angol köd, mely a rám nézve lehető legszebb látványt: Albion partjait takarta el.

— Láttad-e már a földet? kérdezte tőlem a főmei tengerész.

— Nem.

— Pedig már tegnap este láthattad volna, felelte távozva.

Akkor jutott eszembe, hogy én New-York óta meg sem néztem az óceánt, a nagyszerű tengert, melyet nem régen amúlo, sóvár szemekkel csodáltam. Keserűen felkaczartam, mikor elkezdtem találgatni a múlt és jelen közti különbséget, azt az időt, mikor mint első osztályú útas mentem Gibraltarból New-Yorkba és a mostanit, mikor mint a gozós igavonó állatja tartok a portsmouthi öböl felé.

Annakra sem érdekelt az óceán, mint egy műveletlen matrózt. Csak a hajó baloldalán nehezen függő ködöt fürkésztem, nem bomladozik-e valahol, nem látszik-e még Liverpool?

Másnap este 11 óraker, egy újabb rettenetes nap után egyszer csak görög-tüzet gyújtottak a hajó baloldalán: ezt ködben és olyankor szokták alkalmazni, mikor hajóval találkoznak.

— Liverpool! kiáltotta egy matróz altiszt, a ki úgy hiszem a csolnak lebecsátása körül volt elfoglalva. A hajó az óriási angol város előtt pár száz lépésnyire horgonyt vetett, mert itt a pósta-csomagokat meg az arany-akományt partra kellett tenni. A nyirkos, ködös éjjeleken alig bírtam felismerni a nyakig begombolkozott és ide-oda vágató alakok közt a tengerésztisztet.

Végre mégis felismertem egyet a kézi lámpák világánál.

Darabokban alá fityegő rongyaimba burkolózva, dideregve léptem a tiszt elé, a kit németül szólítottam meg.

— Tiszt úr! mondtam neki, ez Liverpool, tehát szárazföld, itt a jótan ész járása szerint vége az óceánon uralkodó kivételes törvényeknek, én tehát kérem, sőt követelem, hogy vegyenek fel a

parthoz induló csónakba, mert én a „Saale” nevű rabló hajón tovább nem akarok szolgálni.

A tengerész tiszt meglepetten nézett reám; nyilván észrevette a modoromból és a hangomból, hogy nem vagyok fűtőnek való ember.

— Van pénze, vagy ismerőse Liverpoolban? kérdezte végre.

— Nincs, de az mindegy, én ismerem az angolokat, ha ilyen állapotban egy magam formájú művelt ember közéjük megy, azok úgy fognak velem bánni, mint a hajótöröttelkel szoktak; meg vagyok arról győződve, hogy valamelyik angol gőzös fedélzetén két nap múlva mint utas fogok Bréma vagy Hamburg felé tartani.

— Szó sincs róla, válaszolt a tengerész tiszt, nem engedem partra szállni.

— Akkor beugrom a tengerbe és kiúszom! viszonzottam egész határozottan és a korlát fejé tartottam, hogy a vízbe ugorjam. A vállalkozás valószínűleg sikerült volna, mert jó úszó vagyok.

A tengerésztiszt két matrónának intett, hogy vigyázzanak rám, aztán újra szóba állt velem.

— Ismerem azokat a gázembereket, a kik önt agyon kiozták. Sok baj van velök, nem lehet őket féken tartani. De most már úgy is csak két napi járóföld Bréma, legyen türelemmel, majd oda ér.

— Lehetetlen úram, össze-vissza vagyok zúzva, még csak gondolnom sem lehet arra a baromi munkára és fára, hogy ép az utolsó két nap alatt tesznek tőnkre! Ma délután valóban ördögi tréfát fundáltak ki.

— Halljuk, tán ismerem is!

— Kivettek a katlanból egy rostélylemezt és miután annyira kihűtötték, hogy a veres színét elvesztette, egy darab ronggyal megmarkolva, oda hozták hozzam, a ki a munkától és ületektől kimerülve ültem egy széntömbön.

— Itt van egy kis könnyű munka, szólott a gazember.

A tiszt nevetett és közbe vágott:

— Aztán a tüzes lemezt az ölebe téve, egy rongydarabot nyomtak a markába, hogy azzal törülgesse róla a meggett rozsdat és hamut.

— Igen, úgy látszik, hogy ez már rendszer a Norddeutscher Lloydon.

— Mit csinált a vassal? kérdezte a tiszt.

A fájdalomtól felordítva, ledobtam az ölemből, miközben újra összeégettem a kezemet. Szóval, ezeknek az embereknek a jellemével ép az férne össze, ha a legutolsó nap adnak meg a kegyelem-dőfést. Ettől tartok s épen ezért azt határozom, hogy abban az esetben, ha önök meg nem engedik, hogy a saját költségemen helyettesítem magamat, még tengeri fürdő arán is lemaradok a gőzsről Liverpoolban.

— Beszéljen a kapitánynyal, mert én részemről az előbbi kérelmet nagyon méltányosnak tartom.

Másnapig tehát türem és elmondtam ugyanazt a másodkapitánynak, a ki viszont a parancsnokhoz útasított. Ez meg azt mondta, hogy menjek az orvoshoz.

— Annál már voltam, viszonzottam és még ha az életembe kerül is, akkor sem állok vele többet szóba. Ismételten kérem a kapitány urat, engedje meg, hogy a saját pénzemem egy harmad osztályú utast felbéreljek erre a hátralevő két napra.

— Jól van, felelte a kapitány, ha embert állít, akkor maga pihenhet.

Örömmel futottam le az emelvényről a fedélzetre, a hol akkor már a szép verőfényes őszi napon mind együtt voltak a harmad-osztályú utasok.

— Ki akar egy dollárért négy órát dolgozni?! Tizenhat óra alatt, a mit négy ízben kell kitölteni, kereshet bárki négy dollárt; előre kifizetem, mert itt a pénz a fizető mesternél.

Egész sereg Amerikából hazaránduló munkás, a ki évekig irtotta a kanadai őserdőt vagy végezte a még ennél is nehezebb vasuti munkát, csodült körülöttem össze; tótok, éjszaknémetországi napszámosok, svéd és ír munkások vegyesen tolongtak, hogy láthassák vergődésemet, de valamennyien válaszon kívül hagyták felhívásomat.

Elfogott az aggodalom, hogy e munkára tett és nehéz munkában megöszült emberek közt még megérem, hogy senki sem vállalkozik a felváltásomra, mert a III. oszt. utasok körében már napok óta, jóformán New-York óta képezte beszéd tárgyát az én rettenetes helyzetem.

Valamennyien fejüket csóválták. Nem értek ahhoz a mesterséghez, mondogatta a zempléni és abauji tót fiú, a ki New-Yorkban egy dollár 25 centért az ökörrrel egyenlő munkát végeztet. En sem! Fogalmam sincs róla, hogy milyen lehet rázta fejét a lengyel. Hiába volt minden kapacitálásom, egyetleneg napszámos sem mert leszállani kintzóm közé helyettem. Efrémulve néztem körül: mi lesz, ha nem kapok embert még pénzért sem? Mély csönd állott be.

A csoportosulás végre feltűnt egy fiatal matróznak, a ki szintén oda jött bámulni és kérdezte, hogy mi az?

Röviden ennek is elmagyaráztam a helyzetet és kértem, vállalja el a munkát.

— En elvállalom, felelte, csak kérd meg a kapitányt, hogy megengedje, mert épen szolgálatban vagyok.

— Hő! Ne siess, — kiáltott utánam, — nem is a kapitányhoz, hanem az első osztályú tengerész-tiszthez fordulj, mert az jobb ember. Csak erdij a parancsnoki emelvényre, most ép ő vigyáz a tengerre.

V. A szenvedések vége.

A parancsnoki emelvényhez a lépcső az első osztályú utasok területén vezetett át. Egy pár hölgy és úr ült ott a fedélzeten. Olyan állapotban voltam, hogy semmiképen sem akartam a dámaék előtt elhaladni.

Megállva a lépcső mögött, intettem az egyik urnak, hogy jöjjön oda hozzám és kértem, tekintettel rettenetes külsőre, kegyeskedjék lehivni az emelvényre az inspekciós tengerész-tisztet, mert fontos beszélni valóm van vele. Az utas, a kit én fiatal angol urnak néztem, szívesen tett eleget kérésemnek, de nemsokára visszajött, mondva, hogy a tiszt nem akar lejönni, hanem azt üzeni, hogy én menjek fel hozzá. Ez is keserű labdac volt, mikor olyan állapotban voltam kénytelen három előkelő urnó lorgnettjének kitéve fölhaladni vagy tíz lépcsőn. Munkához nem való külsőm, beszédmodorom és magatartásom annyira nem harmonizált a rongyokkal, hogy az első osztályú utasok mind bámulva néztek utánam.

— Ki ez? Szegény! Hogy össze van égetve az arca. És hogy oda van, alig bír menni; hisz ez az ember beteg?

Ilyen kifakadásokat minden lépten-nyomon hallottam mögöttem.

A tengerész-tiszt, a kihez a matróz utasított, tényleg jó embernek bizonyult. Nagy, kövér, drabális természetű, 40—50 év közt lévő nyugodt ember volt. Egykedvű mosolyal hallgatta végig a beszédemet, aztán azt mondta, hogy nem igen lehet az én kérelmemet teljesíteni. Keritsék egy embert a III. osztályú utasok közül, hisz az mind kézi munkás ember, aztán azért a horribilis honoráriumért valamelyik majd csak elvállalja. Négy dollár ily emberek előtt óriási pénz tizenhat órai munkáért.

— Próbáltam, uram, nem vállalja el egyik sem. Ismételtén és nagyon szépen kérem a tiszt urat, engedje meg annak a matróznak, hogy felváltson, mert ha meg nem engedi, valószínűleg az életembe kerül. Ismétlem, tiszt úr, nem frázisképen mondom, hogy az életemért aggódom, de sőt ezt kiemelem, mert arról biztosíthatom, hogy ily aláztosan más okból a császárhoz sem fordulnék, de én e perczen úgy aggódom életemért, mint a halálra ítélt, a ki a kegyelmi kérvényre a választ várja.

A tengerésztiszt megcsóválta a fejét, aztán azt mondta, hogy menjek le a fedélzetre nyugodtan és küldjem fel azt a flumei altisztet, mert a tárgyban komolyan fog beszélni vele.

Az altiszt felment és több mint egy negyed óráig tárgyalt az ügyemben. Nekem nem mondta meg, hogy mit beszéltek, de én a körülményekből azt következtetem, hogy az első tiszt megkérdezte tőle, vajjon nélkülözheti-e a fedélzeti munkánál azt a matrózt? És az én földin nyilván nemcsak azt felelte, hogy igen, hanem valószínűleg pártolta is a kérelmet, mert az altiszt nemsokára lejött s örömmel hozta tudomásomra, hogy a felváltást megengedték.

A matróznak azonnal kifizettem a négy dollárt és engem az altiszt pártfogása alá vett.

Megkérdezte, hogy mire van szükségem, elhelyeztet egy altisztí fülkében és minden lehetőséget megadt, hogy valamennyire helyre jöjsek. Egész nap felküdtem s a durvának hirdetett tengerészek maguk gondoskodtak élelemről, sőt még a legszükségesebb ruhadarabokkal is elláttak. Adtak szalmaszőkeket, gyapjupokróczot, meleg sálit és valahányszor az étkezés ideje elérkezett, valamelyik mindig bejött a kabinba; a matróz barátságosan üdvözölve keltett fel és kérdezte, hogy be tudok-

menni magam az ételért, vagy kívánom, hogy felhozza? A míg a hajó Southamptonból be nem ért Northamptonba, az egész hajó személyzete rólam és az engem ért balsorshoz hasonló esetekről beszélt. A fűtők emberfelettségén a legutolsó matrózig minden ember megbabonáskozott. Ugy az utasok, mint a személyzet szakadatlanul sürgette, hogyha Bremenben érünk, a dologról okvetlen tegyünk jelentést a tengerészeti hivatalnál, mert mióta olyan dolgok fordultak elő, hogy az utban egyesek öngyilkossákká lettek a szenvedések miatt, szigorúan veszi a hatóság az efféle dolgokat.

Egyszer csak harmadnap hajnalban, utunk egyik napján elkiáltotta magát a fedélzeten egy matróz, hogy már látszik a Wesernek zöld pázsitjával szegélyezett torkolata. A „Saale” egyet kanyarodott és mi benn voltunk a részemről megváltásképen várt észak-németországi kis folyam aránytalanul mély és széles torkolatában. A Weser! a Weser! rebegetem a sűrűn szítaló esőben a ködön át; bámultam a sárgán hömpölygő folyam hullámos vizét és a partmenti síkság haragos zöld gyepeket, mely olyan volt, mintha a zöld pázsitjáról világhírű Hannoverát láttam volna.

— Deutschland! Deutschland über alles! mormogtam meghatva és szemeim az öröm miatt megteltek könnyel. Bár csak 3 amerikai cent az összes vagyonom, az már bizonyos, hogy innen hazajutok.

VI. Német kikötőben.

A veres vastömbök, melyek a Weser hajózható részét kétoldalt szegélyezik, egyszerre csak jobbra kanyarodva, mutatták az utat a Weser balpartján, a northamptoni kikötő felé. A „Saale” gyors menetét meglássukva, követte a kanyarulatot és egyszerre csak horgonyt vetett. Támadt nagy

sürgés-forgás; a révkapitányság emberei feljöttek a hajóra és a kiszálló személyzet meg az utasok közt olyan egymásnak ellentmondó tanácsokat és rendeleteket adtak, hogy én ma sem tudom, hogy jutottam el a tengerészeti hivatalhoz, holott három háromfelé utasítottak. A hányan voltunk, annyi felől és különböző időkben indultunk és végre is mind összetalálkoztunk a bremerhaveni tengerészeti hivatalnál.

Még a new-yorki orfeumoknak sincs oly érdekes publikumok, mint ennek az előszobának. A menyeyi birodalom czofos fiai, nemzeti viseltökben tömegesen lesik az alkalmat, mikor valamelyik óceán-gőzös nem bír elegendő elaljasodott fehér tengerészt kapni a kazánok mellé; ilyenkor aztán a kínai is jó. Még csak ezek szépek a gőzös gyomrában! Láttam őket a "Caracas"-on, mely New-Orleansból jött fel New-Yorkba.

Szurokfekete, kutyafejű tatár arcukban csak úgy villámlik a mandula szem, melyre jól vigyáznak, hogy bele ne menjen az olajos korom. A rőfös hajczopf úgy van a nyakuk körül tekerve, mikor a tűz körül ülnek, mint valami fekete kigyó, nehogy lángot vessen az a viaszkos anyag; mert ugyan mit szólnának a fokonok és barátok, ha pár év múlva a véletlen szerencse olyan gőzös gyomrába vezetné őket, mely a Jancse-Kiang toroklata felé irányítja kormányát; szégyenletes állapot volna ilyen nagy kirándulás után czopf nélkül térni meg.

A profizionátus kínai kazánfűtő ennek a vasszorgalmu, kevés igényű nácziónek a legszorgalmasabbjából való. De a hajón korántsem kis igényű, nemcsak akkor él jól, mikor a társaság élmezi, hanem szolgálaton kívül is. Évek során át megacézolt izmait félti, mert tudja, hogy idegen nyelve, formája és szokásai miatt jó, sőt

kitűnő munkás létére sem kedves vendég a masinista urak előtt; hátha még egy öngöl.

Ezek a kínaiak sokkal jobb kinézésűek, mint a miyeneket a new-yorki kínai negyedben és a mosó butikokban néltam nem is említve az ópiumbarlangok állatárú vendégeit. Ruhájuk jobb és nemzeti viseltetük szorint elegansabb, mint az észak-amerikai dohavadászoké. A selyem ing himzéses van attólve és színes, nem fekete, mint New-Yorkban és Philadelphhiában. Legokosabb volna, ha a hajó-társaságok kizárólag kínaiakat alkalmaznának erre a munkára, amellyet az isten is a kínainak teremtett. A kínai szerencséjének tartja, ha ilyen munkát kap; ellenben a természetből nemesebbnek rendelt fehér ember csak kényszerűségből vállalja el és vagy nem állja ki, vagy ha kiállja, olyan életundort támaszt benne, hogy egy év múlva a hőhérlégény karaktere egyenlő lesz az övével. Ott tapasztalja ezt az ember a bremerhaveni tengerészeti hivatal előcsarnokában.

Bremerhavenben a fűtők túlnyomó többsége kínai. Ott ülnek körül az előcsarnok padjain; valamennyinek vidám, gömbölyded az arca és élénken, többnyire angolul beszélgetnek a fűtés mesterségéről. Bezeget az európai fűtő egészen más benyomást tesz. A legtöbb mogorva, zord tekintetű, ifjan megvéniült izmos ember, a kihez kérdést a világért sem lehetne intézni, mert bizonyos, hogy valami példátlan gorombasággal felel.

A melyiknek megvan még az életkedve, annak is valami nyereség ömlik el egész lényén, még a mosolyán is. Elkábul az ember, hogy milyen hangon mernek ezek az emberek a tengerészeti hivatal főnökével beszélni, pedig ez nekik olyan előjáró-féléjük volna.

Végre megérkezett a fűtőmester és a „Saale“ fűtőszemélyzete bement vele együtt, hogy leszámoljunk.

Tizenkilencz márkát és 20 pfenniget kaptunk fejünkint. Alá kellett írni egy jegyzőkönyvet, hogy átvettük a pénzt. Brémából aztán nagy küzdelmek közt hazavergődtem...

Dehogy mozdulok el még egyszer innen!

TARTALOM.

Bevezetés	5
Gibraltárból New-Yorkba	7
Az előadó	14
A gyompoló	20
Az embervásár	25
A fűtő	31
I. Egy ügynök és egy alkonzul	31
II. A személyhajó káldozás	45
III. Emberi ördögök közt	51
IV. A szenvedések kora	58
V. A szenvedések vége	65
VI. Német kikötőben	67

Beosky László: Amerikába és vissza

fiatalon elhalt
M. Páger

* 1867

+ 1898 June 23

Gulyás Pál: M. érte

I 827

